

Н1129-1

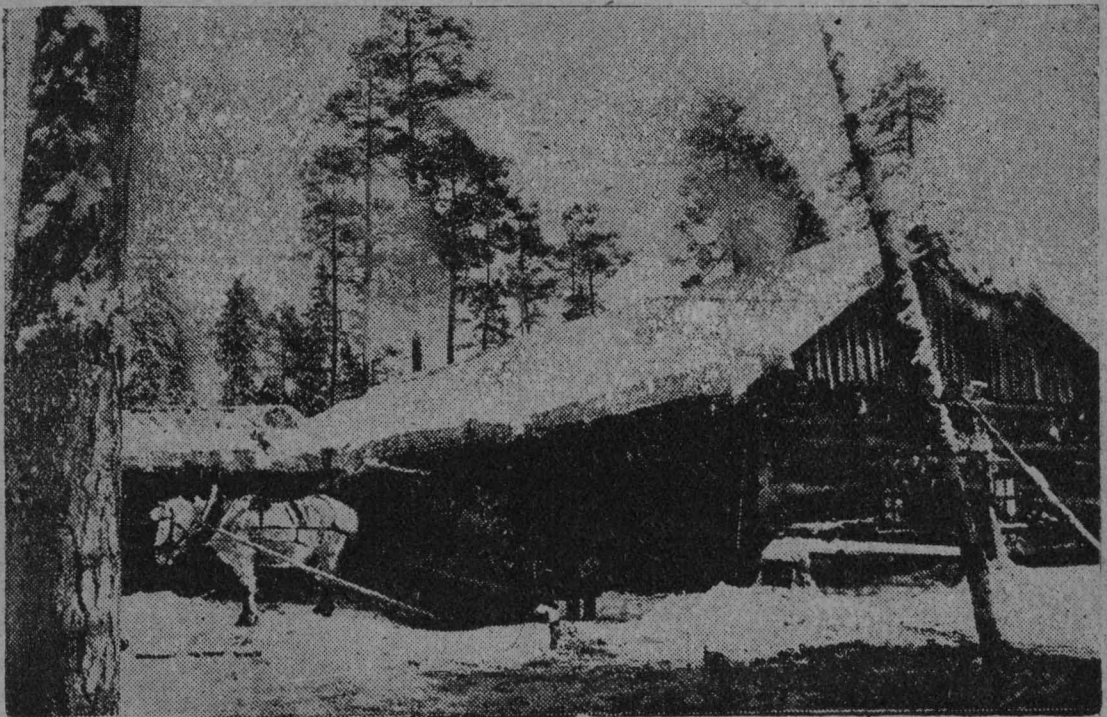
4

доныс 25 ур.

ОРОШІМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛИТЕРАТУРА
Ж У Р Н А Л

Вөрлезан керкаб воё кино-передвижка

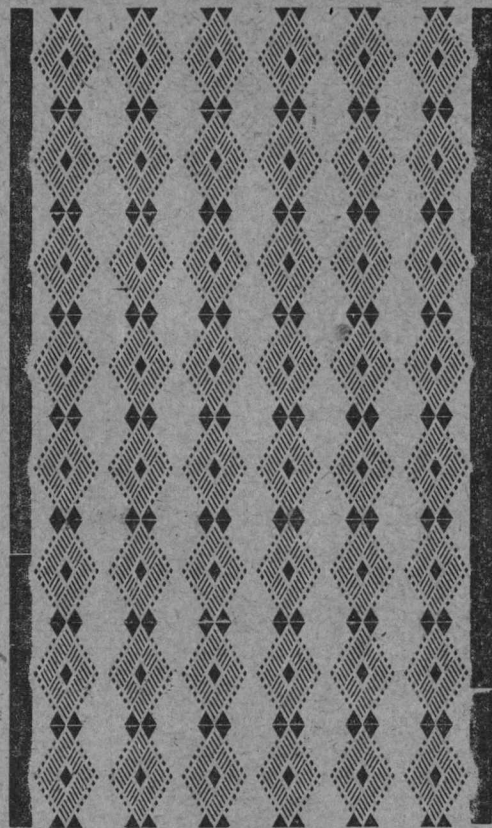
ф о т о

П е л ь м е г о в л ъ н

Н **МАРТ 30** **ЛУН** **Б**
1 9 3 0

П о д ђ е л њ о ј њ и
т р а к т о р њ о ј б а з а

(Ф о т о І с а к о в л њ и)

НЖ Коми
1-1

ОРДЫМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛЫТЭРАТУРА

ЛЕЗÖ ВКП(б) ОБКОМЛÖН КУЛЬТПРОП
ДА КАПП.

ПЕТÖ БЫД ТÖЛЫГЫН КЫКЫГ.

Стамувывса пролетарийяс, öтүтчöб!

РЕДАКЦИЈАЛÖН АДРЕС:

СЫКТЫВКАР, ВАДОРВЫВ У., 41
КОМИ ЫГА ЛЕЗАНИН

„Ордым“ сузöдан дон:

Гражданалы: во кeжлö—3 ш. 60 ур, 6 тö-
лыгe кeжлö—1.80 ур., тöлыгe кeжлö—30 ур.

Учреждeньöяслы да организацијаслы:
во кeжлö—7 ш. 20 ур, 6 тöлыгe кeжлö;
3 ш. 60 ур, тöлыгe кeжлö—60 ур.

6 №

МАРТ 30 лун 1930-öд ВО

6 №

Г.П.Б-ка обяз. экз.
Лнгр. 1930 г.
Акт № 2804

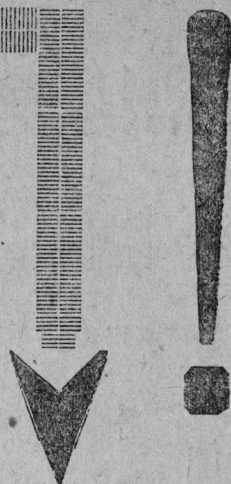
ЈУРИДАЛЫГ:

НУОДАМ ЧОРЫД ТЫШ НАТСЮ- НАЛ-ШОВИНИЗМÖА	3	Ст. Полярный—ДОБРОВОЛЕЧ ГРИ- ША. Серпасјас Л. Поповлөн	18
Т. Бабич—КРЕСТАНАЛОН ШУД. Серпасалис В. Поляков	6	Виль Паш—ЛУЈАСЛÖН ВИЗУЛЫС КОРÖ	20
М. Акачов—ЛОВЧИСÖ БЫБЕЗ	12	Резатки—КЫРНЫШ ВАСЛÖН ГÖТ- РАСÖМ. Серпасјас Арнолд Генлөн	30
М. Акачов—ТРАКТОРНÖЈ ЗЫК. Серпас Арнолд Генлөн	16	Худкорјаслөн лиетбок	32

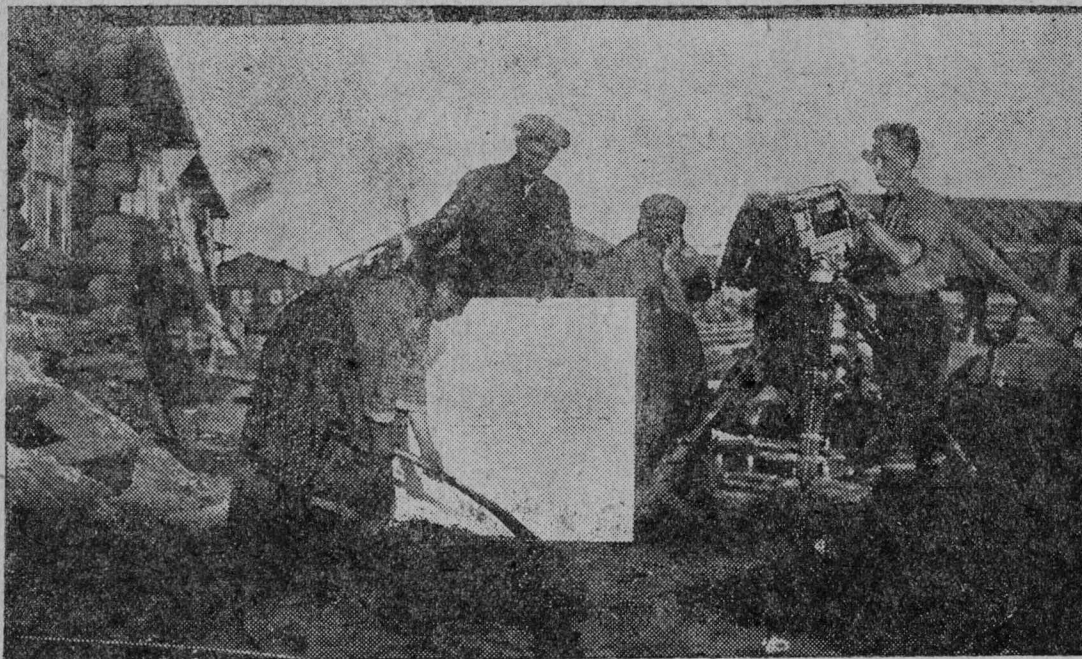
Т ө д м ө д а м С С С Р - ө с

к о м і ј ö з
о л ö м ö н

1929-öд воö Коми областö
воліс кінö-експедітсіја ко-
мі олöм снімајтны

ФОТО К І Н О - Е К С П Е Д І Т С І Ј А Л Ö Н

Нүөдөм чорыд тыш натсионал-шовинизмкөд

(ВКП (б) ОК да ОКК өтүвја пленумлөн шүөм)

1. Натсионал-шовинизм жылыс да парт-организатсия жөнөдөм куза мөгјас жылыс доклад кызыом бөрын ВКП (б) ОК да ОКК-лөн өтүвја пленум индө:

а) парторганизатсия торја прослојкајас пыщкын да торја-нын мыжкөмында руко-ведлашицөј актив пыщкын, кытөни журну-өдынас вөліны Којушев, Шахов да По-хов жортјас, јона төдчөмөн натсионал-шо-винизма виэ нүөдөмыс—овмөс течөмын куш өбөмын натсиональнөј интөресјас дорјыны зылөм общөгосударственнөј интөресјасө шөддө пуктытөг, артавтөг—вөскөдөма паныд сотсиализм стрөитөмын болшевик нога бөјөвөј өдјаслы да план сертөи централи-зованнөј руководствөлы. Сјө вәјөдө вөт вөса план нөл вөөн тыртөм куза сувтө-дөм мөгсө һадмөдөмө.

б) Мөставывса натсионал-шовинизмыс классөвөј тыш чорјан кадө лөб робочөј классөн нүөдан һаступлеңнөлы да капи-тализмыс вужјасө бөртөмлы классөвөј врагыс паныдалөмсө петкөдлөм. Којушев жөртлөн масса вөзын һорасөмыс: мијанө-пө өбөдөтөны, ещә сөтөны да с. в. вөб кывыс кулаклы да отсалө сылы нүөдны һодрыннөј агитатсия ужалыс јөз кыстын мијан трудностјас вьлө ыстыөмөн. Сы вөсна натсионал-шовинизмсө пленум дон-јалө вөскывыв оппортунизмыс медеа ос-новнөј формади да сјөс лыддө өнја кадө медежыд политическөј опасностөн мијан областувса парторганизатсиян.

в) натсионал-шовинизмыс мијан партор-ганизатсиян чужлө комө област органи-зүјтөгөн-на. Сөсә һөсө һыр өнөз і кыс-өвө тәјө һөһипролетарскөј вьыс. Медеа-нын јона тәјө үкөныс вөлі төдчө Совет Сојузын рајонирөваннө нүөдөгөн рөспуб-лика вөсна да самостөјательнөј економиче-скөј жедеһтөсә торјөдчөм вөсна вермасө-гөн вәјөдөм „обосованнөјјасын да мөтив-јасын“. Сјө „мотивјасө да обосованнө-јасө“ медеаыс вөлі бөстөма буржуазно-демократическөј натсионалјас программаыс еы вөсна партијалөн натсионал политика-көд өбшөјыс сөни һинөм абу.

2. Вөжыв крајө Комө областөс һыртөм бөрын Крајлы паныда Којушев группалөн

вермасөмыс ез орјавлы. Крајкөд тоһыд јитөд пуктөмлы паныда фактјас, Комө об-ластын ужалөм вьлө крајбјуро ЦК-өн мо-бөлизүјтөм ужалыөјасөс прөмитөмыс өтө-житчөм, Крајкомса руководствоөс лөжа мыжалөм—бытө-кө сјө һөкүщөма оз төж-дыс Комө област вөсна, а көсө сөмын вөчны сјөс сьрјөвөј прөдаток пьддө Крај-лы,—ставыс тәјө вәж устанөвкајас вөсна вермасөмсө вөзө нүөдөм да Крајлы па-ныд сувтөм. ВКП (б) ЦК шүөм бөрын тащөмторјасө һөзө донјавны сөмын, кыз парөјјаса центральнөј Комөет шүөмлы на-ныд мунөм.

3. Вөрлејан программа тыртөмлы арт-мөм угроза, кыгөдчөг көжлө да строитөль-нөј сезон көжлө лөбөдчөтөм, вьвти өмөл уж батракјас да гөл кресчана кыстын, заводјаслөн өдвә ужалөм вьјөз вөөм көк-јамыс миллон шәјта бјуджет дьрјә, робо-чөј пөсөлокјасын култура—уж нүөдөм бөк-өһ һөкытчө шөгмытөма уж пуктөм,—ста-выс тәјө лөи сы һонда, мыј уңжык вьи-маннөыс активлөн областын култура да өвмөс кыпөдөм вьлө пьддө вөлі вөскөдө-ма Крајлы паныда вермасөм вьлө да һө-күщөм һодувтөм проблемајас разрешәјтөм бөреә вөтлыөм вьлө. Натсионал-шовинизм ортөсөаныс вөдөдөмөн бытө вөскөдөма областын култура да өвмөс кыпөдөмсө өдзөдөм вьлө, а збылысө артмө чөк мө-дәрө—натсионал-шовинизмыс торкө һәжмө-дө Комө областын култура да өвмөс кы-пөдөмсө.

4. Отүвја пленум пасјө—сөмын Вөжыв крајө пьрөмөн да Крајкомлөн болшевик нога чорыд бур руководствомн Комө об-ластын вөзө вьлө култура да өвмөс кы-пөдөмсө өдзөдөны лөи бур условјөјасыс. Пьнуг—Сыктывкар—Ухта көст көрттүј стрөитөм, автомобиль шөсөсө вөчөм, Слөбө-даын вөрпөлитан завод стрөитөм, замша вөчан завод стрөитөм да мукөдтор ме-дө бура опровергајтөны ВЦК сөсөјја вьлын Којушев жөртлыс вьстүплөһнө да сьдөр сулалыөјаслыс сөрнөјасө, көдјас шуәө-ны, бытө-пө Крај вунөдөма Комө област-лыс һөзәјствөннөј интөресјасөс.

5. ВКП (б) Обкомлөн бјуро да ОКК-лөн президиум ез чорыда вермасны натсiонал-шовiнизмкөд, најö сöмын кабинет-јасып кодöс-сурö өлөдöмөн чajtлiсны асланыс практическöј ужын бырöдны идеология боксаң аңгiпролетарскöј виç нүдöмјассө, рабöвöј массалы-жö сы жылыс нiнöм ез вiставлыны. Тајөн најö петкөдлiсны аенысö примiреңечјасөн, а примiренчествоыс лоi большевик нога чорыд аскрiфика абутом вöсна да семејственност вöсна. Сыкөд шöщ пленум лыддö коланаөн пасјыны—Комi областса руководящöј роботникјас пiын натсiонал-шовiнизма виç нүдöм жылыс Крајком пленумлөн шүөм бöрын ОКК-са президиум ез понды Обкомса бјуро моз бöрја кадјасöз öтарö-мөдарö шатласны-шыбласны, а боестiс чорыд позитсiја да Обкомса бјуролөн да ОКК-са президиумлөн öтүвја заседаннö вылын вермiс вежны натсiонал-шовiнизмлыс пыщкөссö зөбана да жыңја решеннөссö Обкомса бјуролыс. Öтпырjö выл решеннө примiтöмөн ОКК-са президиум јона кыпöдiс натсiонал-шовiнизмкөд вермасөмсö.

Öтүвја пленум ошкö Обкомса бјуроөн да ОКК-са президиумөн февраль 14 луно примiтöм решеннөјассö, да медем ескö регыджык перестроитны организатсiјаөс—ЦК-лыс да Крајком пленумлыс решеннөјассö боевöј öдјасөн олөмö пöртöм вылö, сiз-жö i областувса парторганізатсiјаөс большевикiрујтöм вылö—лыддö коланаөн:

1. Чорыда вермасны натсiонал-шовiнизмкөд да сы вылö чуң пыр виçöдöмкөд; мијан парторганізатсiјаын öнi сiјö медыкыд полiтiческöј öшыбка. Натсiонал-шовiнизмкөд вермасөмсö нугөн торја iндавны конкретнöј фактјас вылö да натсiонал-шовiнизмсö нүдөыејас вылö да сы вылын воспитывајтны партинöј организатсiјасö. Примiтны натсiонал-шовiнизм нүдөыејаслы чорыд мерајас, весiг организатсионнöј мерајасöз.

2. Натсiонал-шовiнизмкөд вермасөмыс резултатөн колö лоны областувса организатсiја ужлыс сiетемасö выл. Войвылын социализм нога овмөс течöм жылыс ЦК-лыс шүөмсö да Крајком январса пленумлыс шүөмјассö олөмö пöртöм куçа боевöј öдјас вылö вуçöдöм. Талунја мөгөн колö лоны—вöрлеçан план быг тыртöм,

кылöдöм кежлö лөсөдчöм да с.-х. кампаннö нүдöдöм.

3. Нүдöдны паскыда разјаснiгельнöј уж натсiонал-шовiнизмлыс кулатскöј сөмөссö ердö петкөдöм могыс; петкөдны ставыслы—республика вöсна, районирујтчигөн самостоятелност вöсна воçсасигөн мытчöдöм мотивјаскыс, помкајасыс вöлины сöмын ас вöсна тöждөсöм став государствоса иңтересјассö вештöмөн, ас кың пыщкö пырöм, кодi вайдö буржуазнöј натсiоналистјас туј вылö.

4. Став организатсiјаас: улысан вылиöз, став ужалыс јöз пыщкас суйны Крајкомлыс мед төдчана решеннөјассö, мобилизујтны ставсö тајö решеннөјассö олөмö нүдöдм вылö паскыда кывјөн i печат пыр, јöздöдны овмөс да култура кыпöдöм став крај пастасыс.

5. Чорыда нүдöдны пролетарскöј классöвöј виç партинöј, советскöј да общественнöј организатсiјаын. Воçсасын јона вескыдыв да шүгавыв кусынтöмјаскөд. Јонмөдны уж батракјаскөд да гөл крестанакөд, некущöм ногөн не лезны вöчавны вывти кусынтöмјас шöркөддема олыејас куçа, мобилизујтны ужалыс јöзлыс став вынсö, выманнөссö вöрлеçан план да кылöдан план аскрiфика да социализмiческöј ордјысöм паскөдöм подвылын олөмö пöртöм вылö.

6. Бöрја кадјасö парторганізатсiјалөн быдмөмыс мөдiс мунны öдјöжык, сöмын пленум сiјö öдјассö лыддö јона тырмытöмөн-на. Торја-нын јона тырмытöм быдман öдјас Кулөмiнса, Шојнатыса, Јемiнса, Удораса да Içваса районјасын. Таңи колö боестны чорыд виç, медем öдјöжык содтыны шлен лыдсö парторганізатсiјајасөн робочöјјасөс, батракјасөс, да гөл крестана-колхозникјасөс да вöрлеçејасөс сетчö кыскөмөн. Пуктыны конкретнöј мөгөн—јанвар-март төлыејасö быдман öдјас сөргi—кыпöдны быдман öдсö парторганізатсiјалыс бурец кык мында.

7. Пленум лыддö партипровещеннö јона тырмытöмөн. Медјонасö тајö артмө партијаса пленјасөн партипровещеннөссö тырмымöз пыддi пуктытöм вöсна да велөдчыны көсјытöм вöсна. Сы вöсна колö быг нүдöдны организатсiјаса став шленјаслы проверка, кытöнi да кущöм ногөн најö велөдчöны да медеа еновтчысјассö, пасөивнöјјасö партинöј ответственност

КРЕСТАНАЛӨН ШУС

1930

(Манульскöй һима Белашковскöй с.-х. коммуна, Бердичевскöй округын).

Празник.

Совет Сојузын август 17-д лун—ужалан лун. Сöмын Белашка сиктын зев ыжыд лун.

Медея-нын Манульскöй һима коммуналы.

Гажыс, гажыс сени мыјдта! Быггөкө шондыс шöң талун југдöдö гажаа, празник погөн. Коммунаса керкајас мышкын паскыд ешкынөн шлыввизöны мујас, сусланјас сарвизöны радөн-радөн, быггө парад вылын.

Талун коммуна празничайтö асеге вит воаа јубилеј—вит во крестаналөн зила да сөкыда ужалом. Со, најö—тајö вит воис: зарниа шобди тајö сусланјасас; ужавны корыс трактор мургöмын, бур скöт тыра тајö гиднајасас да гидјасас. Медея-нын тајö вит воис тыдалö коммунарјас һимкод чужöмјас вылын.

Ошинулын—кык духöвöј оркестр. Быдлаын коммунаса керкајас гөгөр чукöртчалöны том јöз. Сылöны, ворсöны. Оркестрыд налы еща—вајö гудöк.

Со, локтисны гөетјас—матигөгөрсө кык коллектив, на бөрса кујим телега пионерјас. Со, ыжыд шыөн гөгылтис автомобил, сени рајонувса власт. Ставыс локтöны, быдөн локтöны һимкодаены коммунаса пјатилеткаөн.

Ошинулö лөсөдöма выль трибуна, мичаа баситöма лозунјасөн да гөрдр плагјасөн. Веекыдöе, сөлöмад пыралас лозунјаслөн кывјасыс, кодјасөс гижалö, асланыс художник—коммунар Степа. Председател

Гаврил Иванöвич коммуна уж јылыс отчот вöчö. Шанитчытöг, гөгөрвоана висталö Гаврил Иванöвич.

— Јортјас! Вит во сајын тани сулалис поплөн керка. Гос јокмылөн пöлһасис тани поц, вердис крестана һалён аскодыс-жö госа порејасөс. Сижö татыс гөгылтис.

Вит воён коммуна вöчис 18 семја выль керка да кык мельница; уна переменаөн му ужалом лөсөдöма; ембур, скöт. Таво куш шобдисö 60-70 центнер чукöртим; варевнö пуим 7,3 центнер. Вит гектар выль том сад лөсөдим. Електричество ем.

Возын мијан мөгыс ыжыд-на: сиктыс став гөл крестанасö кыскыны коммунаö—тајöс ми вöчам. Боестöма вöчны 10 семја выль выль керка.

— Сиз, Иванöвич, мыј-и сорнитны. Став округ наастыс аенитö зев бур боксаһ петкөдлид,—јөз чужөреан шыасыс кодкө.

Ворсöны „Интернационал“.

Мигинг бөрыш—торжественнöј өбөд. Бур өбөд лөсөдöма коммуна. Пуеыс, дарја тöt, кык вој ез узы—пыр лөсөдчис. Ыль поре начкис коммуна. Жежыд һан, чери карыс вајисны, öрек, кампет, бысаама чөскыдторсö ваисны челадылы. Гөетјасыс мыјдта воисны! Куш коллективыс даскык воис. Некод ез лок куш кидн—көзинјас коммуналы һимлун кежлас ваисны: коди библиотечка, коди сепаратор, коди кујим кымын дужина төрөлкајас. Быдөн празничайтöны, быдөн чөлөмалöны.

Карса гөетјас видлалöны овмөсө, шенчöны, плашкөдчöны кijasнас. Коммунаса контораö пыралöны, гижöда бысаама кыз һигајас видлалöны.

Керкамыш вылас, Ыжыд сарајын— коммуналон выставка. Коммунаса агроном петкөдлө виетавлө.

— Семен дед, виçддлы—шобддыс кушом куз. Тенад-өд көнкө абу тащом?

— Таво шобддыд бұра воис. Ыжыд отсө, дедө, сетис сижө мижанлы. Кыз центнерөн сетис быд гектарые,—нимкода виеталө агроном.

Виçддө дед, шензө, сөмын век-на оз көсөй сетчыны, вочавижө Семен дед.

— Кушом-нө дивө адзөмыд. Быдеама машинајас тижан, кушомкө пызјас-кујөд пыдди, көзан машина щөщ—быдсаторјис ем. Те, вај, вуж менам кык гектар вылө, секі адзан, сетас оз теныд гектарыд кыз центнертө.

Со, том нывбабајас чукөртчөмаөе. Секлетина мыјкө виетавлө. Сені нывбабајаслөн јукөд: быдеама вышівкајас, вареннө тыра банкајас да мукөдтор. Веег өшлөмаөе гижөдјас мыј сооны коммунаса шленјас да кушом сојанторјас да унаө сетчө челады.

— Мі челадытө торјөн, портсїјасөн вердам; чөскыдторјөн, бур сојанөн: маннаа рокөн, јөла шыдөн, быдеама чөскыдторнас,—виетавлө Секлетина.

— Виçддтө, кушом озырөе. Озырјас сөмын коркө челадытө тази вердлісны,—збоја шуө Наста, факлөн воzza слуга.

— Кагаыд дөчөритөм радејтө,—воzө виеталө Секлетина,— вит воөн мижан сөмын кык кага кулі, да сижө пыгјалан војаснас—секи ми зев сөкыда олим. Опи веег оз-і виены. Јонөө өпи најө мижан, шаң кукаңјас кодөе.

Быдөнлы лөбөддөма торја оланін. Сені челады чукөртчөмаөе, ворсөнны, быдеама серпасјас видлалдыны.

Неыжыд ердылын трактор ветлөддө— узкө асөсы петкөдлө: кокниа мунө, а бөрөаныы муө сөд волјөн пастасө.

— Бұра-жө-і пелөдлө, сизі-і бергөдө

муө,—нимкода виеталө Јерөма, коммунаб пырны кандидат.

— Бур тајө машинаыд: гөрө, көзө, веег пыртчынытө поzө мунны тајөн,—шмонитө Семен дед.

— Муө уна корө,—шүис кодкө,—мижан муторјас вылад бергөдчынысө оз вермы. Тырые мујас корө машинаыд...

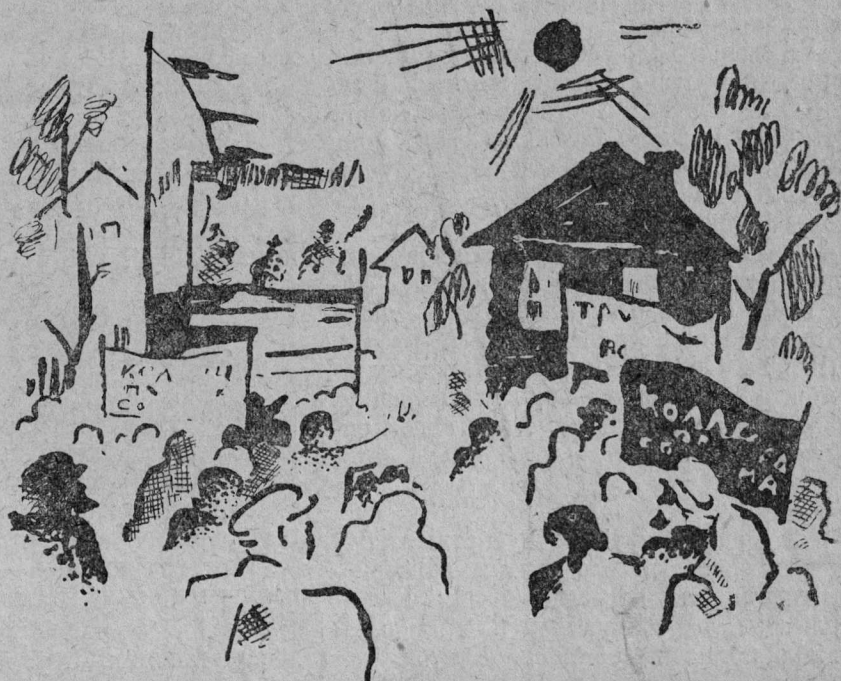
Рыт сорөз видлалдыны коммуналысө өвмөссө. Рытпас кино лөб. Јубілеј кеклө термасөмбөн „театр“ лөбөдисны. Жытныкө лабичјас вөчалісны, занавес өшөдисны, электричество нуөдисны.

Вит воөа узкыс коммунарјаслөн вешнөрө оз вош: гулла вылын, јөрын, му вылын, гідын—быдлаын узлөн тујис төдчө.

Коммунарјас чужөмјас вылын тујис, дөрт, кол-жө:—мукөдыслөн чужөмныс чукөртчөма, мукөдыслөн јуреис зормөма. Сы пыдди талун чукырјасыс шылаөмаөе, зор јурејасыс нимкода зїрдалдыны.

Фронт вылыс воисны.

Важ шынељјасөн, вижөдөм чужөмјасөн, тој позјөн локтисны сиктө фронт вылын вөлысјас. Быд выл лун кушөмкө керкаө вөлі вајө шуд. Нимкодаөисны салдатјаслөн гөтырјасыс. Виетавлөны мөда-мөдныслы верөскөд адзөөм јы

— Веекыда шуад,—горзö Гаврил Иванöвич,—вај меным со дегатина, мыј мекута сижö мунад вöчны. Јортјас, öтвылыс колö, котыртöмөн,—коммуна кодöс лöсöдны, öтүвја вынөн овмöдчыны. Тенад, шуам, плуг, менам вöв, а којмöдлөн көјдыс. Торјөннад ми нинöм ог вермöј вöчытö, а öтүвнад кокныджык лöö. Баражö колö стрöјитчыны, а кызй—јуала мектијанлыс?

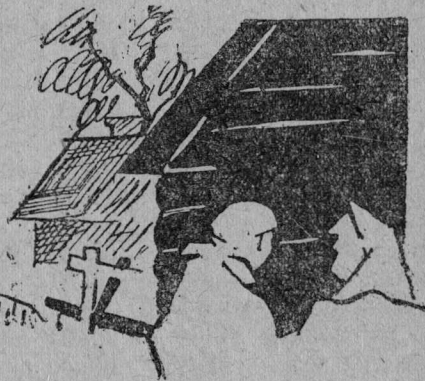
— Гаврил веекыда виегалö,—шыасисы дор Никодим Беспалöј,—наң ужалыяс ми, мусö мижанлы... Чукöртам öтлаö да öтүвја вынөн кутам овмöс нүдны. Көчкызй сижöс шу, коммунадн-кө—мед коммуна лос либö совхоз, либö-и артел—чик öт-

„1923 воеа јул 25-д лунö белашковскöј јачејкаса шленјасөн да кандидатјасөн котыртöма коммуна. Кырымалöма уетав, көнi пасјöма, мыј коммунаса шленөн вермас лоны быд гөл крестанin, асыс ембурсö-кө сујас коммунаас.“

Коммунаса медвозза собраннöлөн еорнигикöдыс тащöм:

§ 1. Коммунаса став шленјаслөн полгегика боксаң щöктöм—зумыда сулавны сöветвласт вöсна, та вöсна сетны ыжыджык öтсöг бангичизмкөд вермасöмын, вермасны сиктың пемидлункөд, јенлы ескөмкөд. Овмöс кыпöдöм боксаң коммуналы матыса став олыејасыслы колö лоны примөрөн виэму ужалöмын, сиз-жö став ов-

код. Ми абу полгегикас, ог саммöј нимјас-тö дöсöдлыны: вына овмöс колö мижанлы; машина колö—гöллунсö мижанлыс бырöдны.

— Виэму јуклöм колö воэжык нүдны, закон ерети ставсö вöчны,—горöдис кодкө.

— Черту! Кодi оз көсјы—оз ков: коммуна медбур мусö бостас.

— Коммуна, сижö—öти ворјыс али мыј? Öтүвја гөтырјас, а челадтö, кыз порејас-öс öти керкаö?.. Ми ог көсјö. Аслад буржык—ачыд ыжыдыс,—горзöны гөгөр.

Кык лун мыгечи кыз семаја гижесны коммунаö. Вöчисны јукөбм, бөстисны мед бур мусö. Лöга виэöдисны кулакјас, сажöдисны аспыщканыс скöрлунсö. А вежон мыгечи коммуна котыртöм бöрын коммунаса кык шленöс рангичисны öбрезјасыс, кор најö вöли локтöны рытнас лыдфысан керкасыс.

Тöлыс мыгечи коммунаса председател Гаврил гижис доклад рајонувса партком бјурöб:

мöссö лöсöдöмын. Коммуналөн мөг—пöртны сиктсö ставнас ыжыд коммунаö.“

Со мыј веекöдлис коммунадн да нүд-дис најöс вермасны кулакјаскөд.

А сиктыс еералис. Ембурый ез вöв зев уна: öти вöв, ноль мөс, öти плуг,—тајö став ембурыс вöли коммуналөн. Овмöдчис коммуна поп керкаын, кујим семадн вежöс вьлö.

— Мыј, Степан, барцавныд мужикад олöм дорыс буржык абу?—јуалöны коммунарыс,—торја вежöсјас тижан, öшинјас гырыебе—карын моз олад. А сојнытö, со, тижан нинöмыс абу. Щыгјөн тулыснас пазалас тижан коммунаыд. Ек, ти олыејас, олыејас!

Ферт, вöли сөкыд, сöмын коммуна јурсö ез öшöд—важлан бöрынтöм оз ло.

Лöсöдисны медвозза план:

„§ 1. Зöнтыны стрöјбајас да лöсöдны најöс öтүвјөн олöм вьлö: поп керка кукнаын пачсö ыждöдны унжык наң пöжалöм вьлö; сетчö-жö лöсöдны öтүвја соан-јуан пуан пöрт.

§ 2. Вічко стөрбжкыге вөчны жытнык.

Сөлөмьге, топыда гөл жөз бостчысны ужө. Сегалөм улын, кулакжасөн скөрыге броткөм улын лөбөдчиге коммуна тулыс кешлө, көза кешлө.

Лебачжас воисны.

Лебачжас воисны, накөд щөцци тулыс.

Быдөн нымкодасөны тулысмы, а медса жона нымкодасө сөлөмьге көзгылөн. Петас му былө крестанын, бостас кабырас сыв мусө, нымкода чабралө сижө киа да журнас копрөдлө: воз-на-пө—уль-на. Сыр ветлө му вывтыс, төдмасө кулакжыге сетөм аслас был муөн.

Коммуна щөцжө лөбөдчө көза кешлө. Совхозыге уждисны көждыс, а өни протравитөны. Пелсажас сүвтөдлисны өшнөуланьыс, агрономөс корисны. Став коммунасы өшнөулас петис. Гаврил Иванөвич нымкода шыныжалө:

— Был ногөн мөдөдчим овны—культура ногөн.

Кодыр воис көзан кад, коммуна адзис, мыж сижө өти вөвнад нынөм оз вермы вөчны. Бостисны коммунаө нөл шөркодждема олыс крестанынөс.

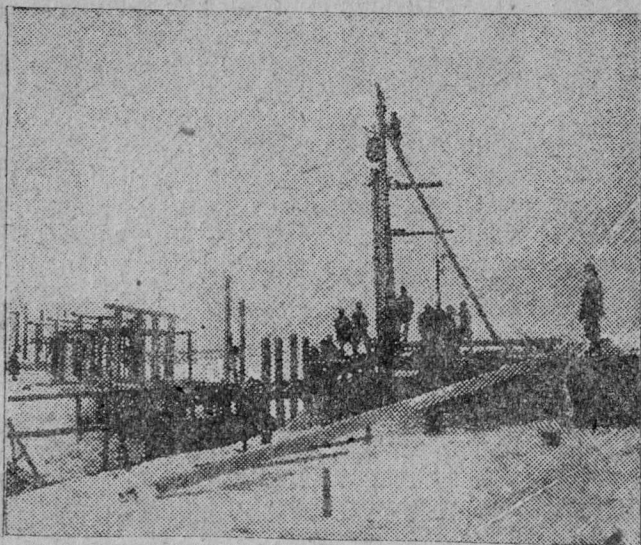
— Отсалөм былө,—висталис Гаврил,— а сені адзам: бура-кө кутасны аенысө нуөнны—колөдам, оз-кө—вөтлам.

Гажаа коллөдиге коммуна көза. Ужалисны термасөмөн: ставыс ужжөзөн бөстөм—көзан машинаындиге был көлужыд даж сожынтө оз зевө вөли тырмы. Öти картупель да кослуња рок, а наньыс вөли сетчө сөмын челады да сөкыдыжык уж вылын ужалыгежаслы. Челадыжас омөлбө, кельдөс—муртса ветлисны велына кокжас вылас, а нывбабажаслөн еща вир вөснамы журыс бергөдчө.

Жескыда олөм понда најт лои, тож чужис, а сыкөд—төф. Вөжонөн вит мортөс гуалисны, жын жөзыс вөсөмөн водис. Кулакжас жонжыка кутисны сорынтны женлы ескытөмжас жылыс: „Женлы оз ескыны, вичкокөд ортчөн гөрөд рузум өшөдисны, вичко стрөбжыге жытнык вөчисны—көщунствуйтөны.“

Локтис коммунаө Яков дед нывсө видлыны. Көт-и пышжис сижө верөсыкөд, а-өд пыр-на-жө ас ныв, щыгжөн олө. Вөстис өжөсө кукнаө, адзис ыжыд пөрт, а сені картупель корнас пусө. Сынөдыс кукнаас гидын көд-жө. Пусанторөсыс лажжялө сук ру, нилөг ешкынөн ласкысө етенө, пөтөлөкө. Кукна сажын өтувжа еоан-жуанин, пөвжасыс тувжалөм векнөдик пызанжас, лабичжас пыдди керпомжас; етепжасын Ленилөн да мукөд вөжджаслөн портретжас.

Сөмын мынжө чужмөдиге Яков дедөс, мыж щөктис сижө шапкасө пөртчыны да пернапассө чөвтны? Пелөсас өшалө „богородитеа“, а сы вылын вышывайтөм ки-

Сыктывкарса көрттуј участок былө вөчалөны посжас.

Фото Гулажевлөн

чышкөд. Сен-жө мөвныштіс Яков: „Шуө-ны коммуна оз ески, ставсө пөрјөдлөны.“

А Секлетина сералөмөн кукнасан:

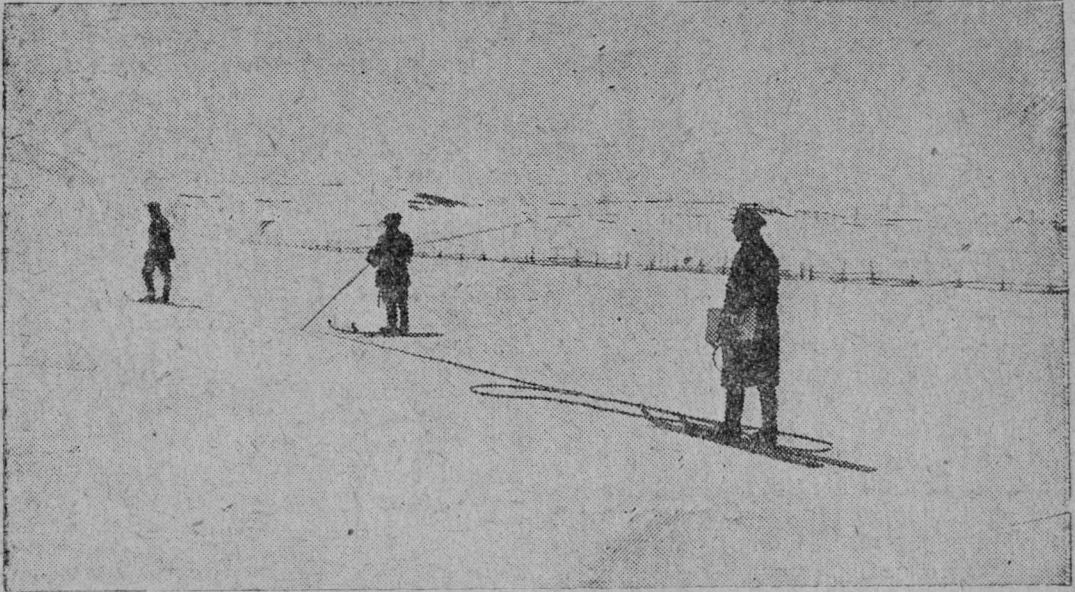
— Кодлы-нө журбитан, дедө? Буржы-ка візөдлы.

Матөжык локтіс Яков дед, візөдө ейнабе ейнас да адзө: богородітса пид-ді—Керенскөј, а сылөн кі вылас хрістос

— Пөрысөј щөктіс вајны, талун пө-жаліс. Тіјан колө міјанөс верднысө, а өні тіјанөс... Срам тајө...

Јај бунт.

Сіјө онас ез вөв кокны коммуна-лы. Көзаныс зев лок лоі: кыс-нын ескө һаныс-да, ізасыс прамөј ез во. Му-

Колхозјаслы јуклөны му (Візін)

Фото Пельмеговлөн

кага модаа—Чернов. Сөлыштіс Яков, јортчыштіс да пыр-жө шапкаасіс. Сера-лөны кукнаын нывбабајас.

Дыр Яков щөктіс петны нывсө да затсө коммунае: шыјалад-өд тани, гөла олад.

— Пөрыскөд мі ас кежын колім, мыј кутам вөчны. Мыј коммунасыс, асланым керка ем, вөв, сарај...

— Міјан вылө өні став гөл јөзыс ві-зөдөны. Ог дыр гөлатө кутөј овны. Со, көчім, воас, дај һан лөб. Мі тіјанөс-на коммунаад боетам.

— Кладбіщө менө вожык мед нуас-кы, а татчө ог-жө-нын лок. Нөкор сөщө-мыс оз ло. Ме асөым керкаөс кола? Бат пөл сені кулісны, да-і ме сен-жө кула...

Мунигас кыкис дедө зөпөыс шөрөм һан да броткіг тырјі пуктіс Һызан вылас...

ыс кујөдавтөм вөлі, ужалөма-вөд-ітөма лок ногөн—термасөмөн ставсө вөлі вөчө-ма. Та вөсна-і муыд һинөм ез сөт, өтвы-лыс кулакјаскөд сүвтис гөл крөстаналы паныд. А сиктын сорһитөны:

— Јенлы ескытөмјас, ез рөдмөд муыд налыс көјдысө. Дај таво һинөм оз артмы.

Совхозө сөтисны ујжөсө да һаһыс колі сөмын візөзөыс. Лөсөдчисны арө көза вылө. Воғ гөрісны кыскөмсө. Кујөд һөбісны да кыскалісны. Көзісны 35 гек-тар му.

Төвбыд—бара картупел да рок вы-лыш.

Щөкыда Гавріл өчым вылө візөдлыны ветліс да пыр һымкөдөн бөрсө локтө вөлі.

— Быдмө зарһыд. Быдмө бура, міја-нөс вердыыд.

— Быдмө шуан?—Нимкода жуасоны коммунарјас, налы ставныслы нимкоджык секі лоб.

Колы төв. Быдторјые полисны: һаһ-во-төмы, шерые, шлакаые.

Сөмын олісны бура, ез піһасны, ез мөда-мөд выланые зыртчыны.

Ез вузав муыд: медвоззасыд зев бурөс һаһсө ваис—35 центһерөн гектарые.

Медвоззасые венчысны коммунаын, көт і венчөмыс вөлі гажа, шмонітөмөн:

— Вундан машина колө бостны Совхозые, мыјдта-өд ковмас вундынытө,—щөктө Гавріл Иванөвич.

— Оз ков мијанлы сјіө,—горзөны ныв-бабајас,—кык во-һын һинөм ег вөчөј, ет-лөј мијанлы уҗыштнысө. Ті, со, көзід, вартны кутад, а ми вундам.

Вундісны шобді чарлајасөн, һөжјөнік, бура, һимкодаеиг тырјі. Му вывсаһ ылоҗ кылө ыломыс, топыд виҗасөн тыртөны сусланјас мусө, кулакјас јонҗыка кутісны гыҗјавны балабөҗнысө, најө кутісны адчыны коммуналые вермөмсө.

Пыр-жө коммунаын тыдовтчіс бурҗыка олөмыс, көт-і јона ошҗыенысө оз-на вөлі поҗ. Керкасө вөлі колө зонҗыны, уҗалан көлуј һекущөм ез вөв, вөвјас ез-жө вөвны. Кыҗ-кө асныс тајө төҗдыөм-јасыс коммунарјас јурыс петісны бокө: щыҗјалөм вөсна-ли, код бөрын коммунаын бурҗык лоі олөмыс; гаһкө-і ез гөгөрво-ны өтувја оланног течөмсө, сөмын ез кут вескыд тужөд мунны коммуна. Вывті јона, пырыс-пыр-жө бурмөдісны асыныс еөбм-јүөмсө: јај кутісны һөбны, позһналөм һаһ еојны.

Собранһөјас вылын кутісны јонҗыка венчыны. Коммунаыс, быҗтө, кутіс кык пелө јуксыны. Өтөкјас шуөны, колө-пө овмөснымөс кыпөдны, мукөдјас шуөны: щыҗјөн-пө коммунасө вијны көсјад.

— Јортјас, асныд-өд төдад—вөлыд абу, көзан машинаыд, плугыд,—һндалө Гавріл.

Ез кывзыны—вөчісны асногнас шуөм: мөсјас һөбөны, начкөны.

Чорыда видчіс Нимкодим:

— Куш руһкуа чөртјас, озырмыш-тид-да, пыр-жө јај тијанлы ковміс. Коммунасө-өд ті еoad... Мыјнө ті кутід вөч-ны?

Кор тулысладорыс сөвет ез щөкты казначејлы јај вылө еставны сөмсө—кыптіс „јај бунт“. Өні-на каз-тылөны ком-

мунарјас бунт јывсыс:

— Ставсө тајөс өтө локтөм морт вө-чис—сар дырјі швейтсарын вөвлөма. Бөс-тимөј сјіөс, чајтім—гөл, пролетарјі, а сјіө бунтујтны кутіс, һөдовольһөјјаслыс комітет көтыртис. Сөветө воис коммунаса квајт шленөн гөҗөм шыөдчөм: „Ми ко-рам, мед мијанөс ез виҗны шыҗјөн. Корам вердны јајөн, кор оз ло—уҗ вылад ог петөј.“ Асывнас, звөнок бөрын квајт сем-ја ез петны уҗ вылө. Рытһас—коммуна-лөн собранһө. Бунтујтыејас пукалісны мукөдеыс торјөн. Гавріл виеталис:

— Коммунасө пазөдны көсјад? Јај ковміс? Һајтын олад, тојјасөс вердад, вөвјасыд шыҗөе, чөлаһын лока олөм вөс-на кулөны, а тијанлы—јај... Он-кө көсјө уҗавны—оз ков. Мукөдөс бөстам, тијанөс вөтлам, а асыным уҗнымөс кутам воҗө нуөдны. Јортјас, код коммунаыс вөтлы-ны уҗ вылыс пынјалыејасөс да сјіөн коммунаымыс пазөдыејасөс?.. Унҗыкыс...

ЛОВҢИСӨ

Тулысеа шонді
Гажаа серөмтчіс
І ветлө крута
Јенөҗын вылын.

Шөбрасыс мулөн
Нөл-мунис, сајөвтчіс
Вашөтис лун төв
Сојис чожа лым.

Җоріҗа, гажа
Тулыс локтіс горөн,
Оланыс ловчө,
Уҗын пічө морт.

Шуралө муыс,
Вөр мөдөтчө корөн,
Том, визыв зонөн
Җардө менам горт.

Көзан кад локтө,
Пырө јөз коласө.
Лөсөтчө өҗир
Петны ыббөзлө.

А шонді петтөн
Сотчө зарһи асыв,
Көјалө јүгөр
Міча јепөҗө.

Ловчисө ыббөз—
Өҗитор сетчін пуө.
Быд полоса дын
Кујлө гөр, піһа.

Сиз, жортјас, аски уж вылө—тулысыд ныр-улын, а ти бунтовщик друкјас, асланыд ембурнад—верманныд колны коммунасө.

Ез ставныс мунны. Аскинас нолөн кайтчисны да шюдчөм етисны. Швейтсарос да нөшта модос весалисны.

Бунт борын, бытөкө, коммунаын оломыс кутис мунны збожыка, гөгөрвоыеөежык лоисны коммунарас. Тулыс кежлө лдөдчисны; овмос понда жонжыка кутисны төжыены. Сорнитны кутисны трактор жылыс, машинајас жылыс.

Уклад вык.

Шөкыдыка кутис Гаврил ветлыны карө. Коммунаса секретар вөли војөзыс ужалө: сорыгижөдјас, отчотјас быдеамасө лөөдө. Районыс агроном воис, овмос кыпөдан план вөчис—велөдис овмосын да ужын учот нуөдны.

ЫББЕЗ.

І вескыт зерөн
Кисөө көчыс муө,
Быдөс сортујтөм
Сөстөм, кыч сінва.
Вөн сетөн бокин
Трактор кылө гора—
Коммуна көзө:
Кывзө! Кылат? Чу!..
Шөралө трактор
Мулис көчыт морөс,
Көчан машина
Рјадөн лезө су.
Коммуна ужыс
Вешјө озлаң чожа,
Казавтөг көзөө
Гектарлө-гектар,
А луныс шоныт,
Төвтор абу, пөжө...
Мешөк сулалө
Му пелөсын сар.
Ловзисө ыббез—
Өвир гөрө, көзө.
Лөз рөмын вөјө
Мича төлис мај.
Комі морт пессө,
Мунө сја озлаң.
Комі јөз лебтө,
Лебтө урожај.

М. Љикачов.

Гаврил Иванөвич карын ужјөзөн машинајас вылө сөм корөис—1500 шайт, көчан да вартан машинајас, шөщ плугјас лөөдөм вылө, да нөшта көсјөисны кујим во кежлө ужјөзөн етны трактор.

Зем нимкод вөли коммунараслы госу-дарствоидлөн отсалөмыд, сөмын Гаврил повзис, гашикө коммунаыд мод ногөн кутас гөгөрвоны госу-дарствоидлыс отсөгтө—оз кутны зилны, јона кутасны надејтчыны.

— Отсөгыд, сјјө, дерт, отсөг, жортјас. Тајө ставыс зев бур,—сөмын быдөилы колө төдны ужјөзтө, бөр-өд ковмас етны да нөшта индөм кадын. Мед быдөн мөвпыштлас, кушчөм ответственност ас вылас бостө. Оз-өд весшөрө етны; надејтчө госу-дарствоид мијан вылө, сјјө-і отсалө.

Кык вежон мысөи коммунаө воис тащөм бумага:

„Тјанлы етчө трактор „фордзон“, ко-рам пыр-жө ыстыны велөдчыштөм өтө мортөс коммунаса шленјас пөвсыс трактор-нөј курс вылө“.

Коммуна ыстис Никодимөс. Велөдчөма, еус вөли сјјө. Коллөдигас велөдчисны:

— Велөдчы, Никодим, регыдык трак-торнад лок,—изалод гөрны мед суан.

Вундөм бөрын Никодимсан—телеграм-ма:

„Локтөј стантсја вылө—тракторлы воча“.

Шыөн пырисны өиктө; воэвылын ко-төртө трактор, сјјөн вескөдлө Никодим, а сы бөреа кујим телега тыр коммунарас.

Мыјөн трактор воис өиктө, став чела-фыс уекөдчисны ывлаө. Нывбабајас ез-жө колтчыны. Сөмын мужикјас өшиңөдыс виçө-дисны: нинөм-пө тан дивөторјис абу—буржыкторјас-на ачывлім.

Час мысөи петеис шөщ-і мужикјаслөн—ставыс чукөртчисны коммуна динө. Јаков фед шөщ локтис. Петис Гаврил кресчана динө.

— Виçөд, мыјдтаөн чукөртчөмаөс, бы-дөнлы манинатө окота видлыны. Локтө, локтө, виçөдлөј. Ми абу појјас, сыыс сөм ог бостөј, дај тракторыд абу чудотвор-нөј јен.

— Отлаөдин-жө,—буркнитис Семен,—машинаөс јенкөд.

— Мыјнө неөтлаавнысө, машинаыс-өд мијанлы донажык став јенјасыд да по-јасыд,—индис Никодим, фортзонсө чыш-киг-моз.

Виžодисны дыр, жуасисны куза. Разд-чигас сорнитоны.

— Оз пазав öни коммунайд, выныс öни ыжыд. Шубны, луннас-пö тракторыд кујим гектар гөрö. Варны вермö, кыскаены...

Збылые тракторыд ловžодис коммуна-тö: бытгöкö, ассые уклад вынсö сылы еетис. Јитчис јöзлөн выныс машина уклад-көд, öтвылые сорнитчисны овмöс кыпöд-ны, буржык олөм лөбөдны.

Јнмисны пасас.

Ыжыд овмөстө, дерт, абу кокни лөбөднытö. Виžодан, сен зöрјыд космöма, мөдлаые сусö соöмаөе порејас; тани шер жүгөдис öчимсö. Быдторјыс ловö.

Кужтөм вöснаыс тајö ставыс вöли-і коммунакөд.

Сöмын нөжжөникөн, агроном отсалö-мөн, коммуна кутис корены веескыд туж-јас. Медвоз бостчисны мујас бурмөдöмö: кујöдалисны кыз колö; уна переменаөн му ужалөм лөбөдисны; коскөм пуцкисны кадын, деласы-і буржыка кутис мунны. Му вöснаыд тöждысөмнад, сiјö коммуна-јасыды быдторсö кутис сетны унжык: ыгр-жö урожаыс кынтис.

Сесса бур рөд мөсјас нөбалисны, ан-г-лијаса рөд поре лөбөдисны—доходсö сiјö бура сетö.

Сені нöшта зөмотдөд, коммунайдлыг адчис бура ужалөмтö-да, сетис сылы мөд овмөс 7 гектара садјөн, 12 гектара јөрөн да стрöбјаяс. Сетчö шуисны коммунајас лөбөдны „челадылы колоніја.“ Тадсö ком-мунајас шуисны сы вöсна, сені гөжөм-нас јасли кутисны лөбөдлыны-да: зев-нын местаыс сені челадыды лөбөд—садјыд-і, маыд-і, вотöсыд-і. Сад вöдитöмö бостчис-ны, вьлөмөдисны сiјö—овмөсыды бара отсöг.

Такөд щöц кутисны зөнтавын да вы-лые вöчны оланін, сарајас, жыгныкјас.

— Зилöе мужикјас,—сорнитöны кре-стана,—öни оз-нын сетыс пышјыны—виžөд, кущөм керка вöчöны, бытгöкö, помещик-лөн.

А коммуна пыр öтарö паскалö. Ас выннаныс кузъеча лөбөдисны, елесарнöј мастерскöј, мельнич.

Талун, кор адхам ыжыд мөс подасö, виžодан кöзајас вылас, кылан тракторлые жүргөмсö, кедыр адчан тријерөн весалөм зарни рөмөн çирдалан уна ео тонна шөб-дисö—качалан öтүвтчöмлые ыжыд ужсö.

Коммуна велалис кыз колö нуöдны запиејас: лөбөдисны ныгајас, öти үрöз, öти килограмм көјдысöз кутисны учот вьлө бостны, та вöсна шленјас костын неку-щөм вензөм, мөдöс гусалөм чajtөм ез кут лоны.

Гажажыкөе кутисны лоны сорнијасыс коммунаса клуб-ын. Коммунајас ескины ку-тисны асланыс вынлы—гөгөр-воны кутисны ассыныс вынсö.

— Пасас инмим,—щöкыда виетавлө Никодим.

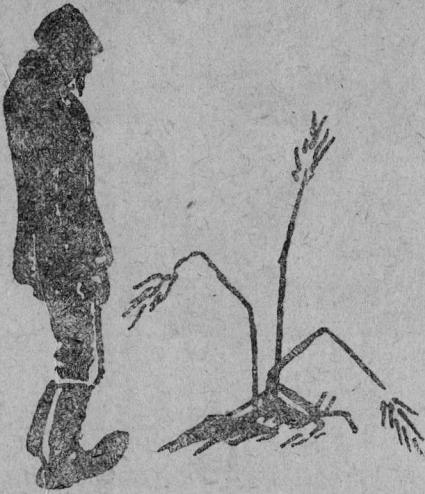
— Тајö пассаныс колö виэсö нуöдны: веескыда, кем-төг, дорвыс,—вочавiзö сылы Гаврил Иваныч.

Нуöдö сiјö коммуналые виэсö: нуöдö чорыда, веескыда.

Коммуналөн овмөсыс

Коммуна бостчис ов-мөссö течны öти вöв-саы да плугсаы. Сöмын кыз во мычти, коммуналы сетис государство неыжыд овмөс

Круподернитса ортча еиктые, Белашка еиктеан вѣт километр сайые. Овмбасе сенѣ вѣлі кымынкѣ локынк стрѣба да еѣзім гектар сад. Јона отсалѣсны коммуналы стрѣбајасыс: унжыксѣ на пыцкые лоі ко-вавны да нуны Белашкаѣ стрѣјитны вылые.

Ставыс коммуналон муыс 270,5 гектар. На пыцкые кѣзан му—152 гектар, вѣчјас—7 гектар, сад—7,5 гектар, вѣр 20 гектар, пуктасјѣр—12 гектар, пруд—58 гектар, мукѣд муыс тѣјтѣм.

Коммуналон основнѣј капѣталыс—59.370 шѣјт.

Му вѣдѣтѣм

Му вѣдѣтѣм коммунаын медыжыд-тор, коммунарјас медеасѣ зѣлѣны сывылын. Медвоzza војассѣ кѣзѣны вѣлі кыч еурѣ: зѣлѣсны унжык кѣзны еу да зѣр. Сѣмын кык во сайың, агроном отсалѣмѣн кутѣсны кѣзасѣ кужѣмѣн вежлавны.

Му ужалѣм мунѣ машинан, та вѣсна коммуналон ужалан выныс јона вѣчмѣ.

Уна-ѣ мунѣ ужалан вын:

	Воцжык	Онѣ
Ѧнѣ гектар гѣрѣм . . .	4 морт.	1/4 морт
" " кѣзѣм . . .	1 "	1/4 "
" " вундѣм . . .	12 "	1/6 "

Воцжыксѣ коммунаыс оз вѣлі зѣл кужѣ-давны мујассѣ. Ведалѣмаѣе-нѣн важ ногѣн—вајас сытѣг. Онѣ кужѣд кыңчѣ, мѣне-рала вынеѣданѣн кужѣдалѣны.

1925	воын вѣлі	цеткѣдѣма	666,6	центн.
1926	"	"	2.666,6	"
1927	"	"	4.000	"
1928	"	"	5.333,3	"

1928-д воын вѣлі вѣзѣма мѣнерала вын-еѣдан: суперфосфат—113,2 центнер, сер-нокѣслѣј аммонѣј—33,3 центнер.

Паскыда мунѣ кѣјдыс протравѣтѣм да весалѣм. Тајѣ ез-жѣ пырсѣ кут муны.

Протравѣтѣма. Весалѣма.

1925	воын	—	10%
1926	"	5%	22%
1927	"	22%	56%
1928	"	60%	100%
1929	"	100%	100%

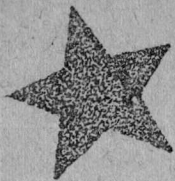
Та вѣсна абу дѣвѣ, коммуна-кѣ бѣрја војаснас вермѣ ошјыены бур урожајѣн:

Војас	Су	Шобдѣ	Зѣр	Ан-кыц	Карту-пел
	Центнерѣн лѣдѣѣмѣн				
1924	9,1	3,3	6,4	1,3	100
1925	1,1	3,2	5,2	8,2	100
1926	8,5	15,0	2,2	10,2	133,2
1927	14,0	18,2	11,2	11,4	183,2
1928	15,2	20,0	15,1	14,5	166,4

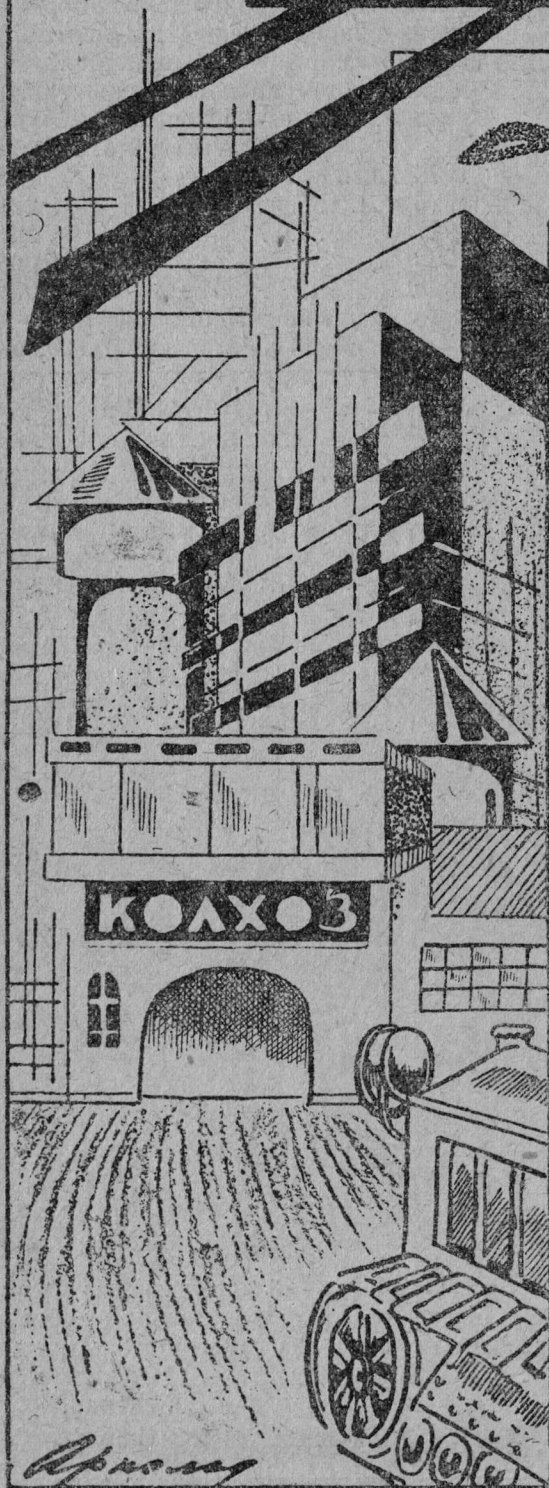
Отлаѣдны-кѣ коммуналые урожајсѣ еиктеа урожајкѣд, оз ло еѣкыд гѣгѣрвоны, мыјла кресгана еуртѣны коммуналаѣ. Шобдѣ урожај еиктын 11 центнер гекта-рые, а коммунаын—20 центнер.

(Помыс лѣб локтан номерын).

ТРАКТОР

Жаңы

Буржык талун
Чужомо серомтчо,
Состомде еинез,
Пичо, ветло бир.
Солломо јокто,
Токотто, оротчо
I ачым быдсөн
Сотча, кыз би-чир.

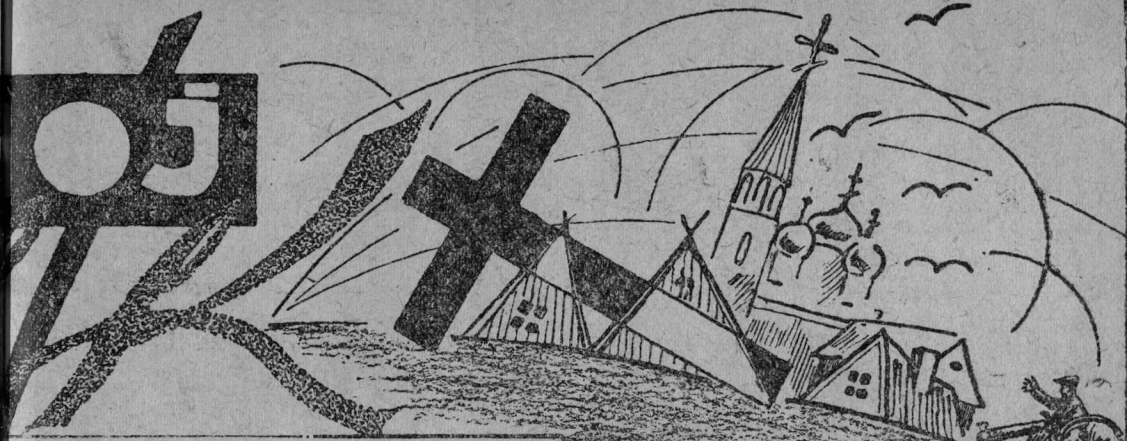
Вывтыро кокнит,
Пыдына ловзисеб
I етащом лунас
Помтом менам вын.
I журам дума
Сыланкылон киссе,
Талун лок дума
Ме дынаең ылын.

Мысаң-но сиз
Мысаң-но сетщом кокнит,
Мысаң солломо
Оротчо озлан?
Кыщом-но лунон
Олан талун локтин,
Кыщом-но гаж те
Выјин, кытисаң?

I кинко венам,
Каж кыз су тус кокоб,
Отисо полдо:
—Кывзы, кывзы зон...

Но мыј те кылан,
Муса, дона вокѳ?
Те кылан зыгесѳ,
Кылан, алы он?

Ме сувтѳ, кывза,
Пельам шыыс пырѳ:
Паскалѳ горѳн
Ыб пастаас зык.
Вѳзѳтѳ озлаң—
Локтѳ паныт, гурѳгѳ
Колонна быдса
Тракторрез даскык.

Колонна петѳм,
Тракторнѳжѳ коллонна!
Межатѳм ыб
Шѳравны сѳја лут.
Стальнѳжѳсѳ вѳввез
Вын песны он понды,
Жонжыка, другѳ,
Рулѳсѳ кѳжѳ кут!

Трактор колонна
Муліе морѳс пажѳ.
Вѳзѳтѳ, вон—
Не ѳтѳк ѳ не кык...
Сѳжѳн-жѳ журѳн
Дума ветлѳ гажѳн—
Ме кылі талун
Тракторрезліе зык.

ГРИША ДОБРОВОЛЕЦ

Віет Ст. Полярныілн.

* * *

1918 во. Јагвыв грездын унжык керкаыс норалома отаро-модаро—лосодчомабе кісеыны, јурпөвтчыны, руз-паз валавны. Јапкыдык пывеан код еігөра керка вевтјас вылын черөн лөсјөм төсјасыс кыпөдчөмабе важысан кујлан ас мөстаыс, кыз-сурө вөжнөсөмабе, паскыда жандалөмабе—лөсөдчөны лебны гажажык мөстаө. Керка пач трубајас быщасөмабе керка лөс пөас. Ошнјасыс жолаөмабе. Зөпөсө сөмын өткымын керкаып, көнјасын кшыдөс пөста өтөклө торјасөсө јіталөмабе еүмөд дөмасјасөн черан вөз мөз уна крөстөн, сөртас сунисөн вурлөмөн. Јагвыв грезд сурлөмабыгтө өжыд төвныр јылө.

Ывла вылын шуштөм... Рытыввывса төлыс вөсөсө кага мөз омлаөмөн лөвтө. Прислон јурјыв вөрыс шувгөмөн мөстөма өвзө, лывса өйнаөн сыркјалөмөн бөрдө.

Уна вөсөсө гудыр кымөрыс вөвтөма јөнежлыс лөсөдөм чукөмсө, мутраөсө букышөн грезд вылө вөдөдөмөн. Вөзін јуыс сөз-жө шөгө уөма, зумыштчөмөн рөмыд чукөмбаннас тирөд...

Өнө Мшө пөл пукөсөма шөр өшін дөрас да јурсө копыртөмөн мыјкө өбкыда мөвпалө. Сы вөзын, кызду лајкјан јылы өшөлө кага зыбка. Керка пыцкыс рекытөм тыла код—тырөма куцөм сурө лөк кламөн, быгтө сөдыс өжыд ва шыртома пөложө шахтарөсө. Гөгөр вөвті дурк, најтлаыс оз-нп төдчыны вөсөг жој плака көстјасыс. Керка пыцкас пукөлігөн пөлөс шамыртөма, унзілыс—вугралө јурсө бөвкјөдлөмөн...

— Оланнөд - выланнөд. — Гүөбөкөн повзөм гөлөсөн шуөс пырыс мөрт.

Өнө Мшө ез кывлы пөрөмсө нө шыөдчөмсө. Зөланөк пөв ар 14 порөгдөрын һөдыр сулалөм мыгөчө гөражыка шыөдчөс мөдыс:

— Оланнөд-выланнөд!...

— Воы, воы, муса пөв.—Јурсө дөжыштөм бөрын вөча шыөдчөс пөл.—Апнуш-кө тајө-а... Мыј-нөн вөсталан, Аннуш?

Анна вөстөс кучөк төса вөвтөсө да пукөтөс порөгдөр лабөч вылө өтө пөмө да өтө гөзөт.

— Правлөныөсөн пөмө-гөзөт ытөсөны төјанлы.—Ачыс мунөс өзөс дөрө да кутчыөс өзөс вугјас.

— Пукышт, шөйтчышт, Аннук. Вөстөв көч тө, мыј вөчөсө паскыд мө вылас, төөд правлөныөд олан да быдтор төдан.

— Ог ешты пукавныс, дедушко... Мыж-кө-таж јөзыс сорнитоны—сөвегвласттө-пө бөр подтасны.

— Серт, подтасны... Женмыс абу шу-лөма сартөгид овныд, а жен-господ спа-еител шуом вывтыд јона он четчав. Лад-нө-но, термасан-кө мун-но, ог кут манит-ны тенө... Возө, возө пыравлывы, Ан-нуш. Забыл, куцөм-нө кабалајас ваин ла-бичас?

— Правленнөсан. Пошта воис.

— Но, пошта. Дапкө Мишөсан пиемо-ыс-да. Он лыд-ды, Аннуш?

— Ог куж, дедушко, ег велөдчывылы...

Анна мунөм бөрын Оңө Мишө пөл-бостис лабичыс вајөм пиемо да газет. Пы-зан дорө пүкемөн дыр код бергөдлис пиемосө мацөс моз өтарө-мөдарө. Оулыс быдөн пычкысөма, сецөм окота лыд-ды-ны пиемосө, төдны көпн мыј да ловја абу-нын пыс. Быдса во сайын-нын Мишө мун-лис гортыс да өви пиемо-на сөмын волис. Гортын олис секи сөмын өгөи төлыс. Волис германскөј фронт вывсаң, дај бөр нуисны „Лоас-нын тыдалө видчысены Грিশөс, кытчө мунан“—мөвыштіс Мишө пөл. Пөллөн аслас еијасыс гижөдјас лыд-ды-ны пемкөсө. „Грिशө лыд-дас—сјө грез-дын грамотејыс өтнас кресчана пын“. Бара мөвыштіс...

Шөнді пыран дор воисны гортө гырыс-жык—асланыс кок јылын-нын ветлыс че-лад.

— Көн со ті луныс-лун ветланыд-а. Орјөдланныд паскөмтө, кацајас моз чет-чаланныд. Одо! Настанд-нө уелі алы мыј һајтас, став паскөмыс-таж кыз һајт.

— Пекытчө ез уелы!

— Нөжөнжык! Катанныд Олөтө да матајтчан бара сјөн. Мамјасыд оз-на во-ны гумла дорсыд?

— Ми ег адчылөј...

Бјасан кад гөгөр воисны пөллөн іч-моныс, Грisha пі да Сандра ныв. Нан-дралөм помалөм адца ставыс зев долы-дөс...

— Жен-кө отсалас вартны, бара-на ву-жөдам төв жынсө лучки-ладнө, јөзө пе-тавтөг,—пернапасасөс пөл.

— Отсалас, батө, отсалас. Но! газет-јас тај волөма да сыдыра он вөстав.

— Ем, ем муса пі. Мејам чикөз вуни, вај лыд-ды пиемосө, серт, пөдө Мишөлөн.

— Пиемо косалиг кості Грishaөс бое-тісны кыщө. Ічөтсаң пөрысөз ставыс лө-сөдчөмаөс кывзыны.

— Бат! абу Мишөсан пиемоыс...

— Ставыс чујмөмөн шөмөсмісны, Оңө пөл јурсө гыжыштіс да кајис пачөр до-рө. Марја ічмөң кучісөс нөндгчыны, Санд-ра пелькөдчыны, а Грिशө пиемо лыд-ды-ны: „Грisha!.. Абу-кө окота еурөдчыныд озырјас гыж улө... Гожеа ујтө помалөм бөрғынд лок татчө... верман сетны ыжыд отсөг гөрдармијалы... Ме возыв төда, бат-тенө бурөн оз лөз, ковмас гортсаң петны

Лыжыкјас мунөны өбрөзөсөјас динө (Пајга) Фото Пельмеговлөн

Окало тувсовја шонди,
Морөсөс ондөдө, шонтө.
Сөлөмсаң горөда сывны.
Войвыв му кутас мед кывны.

Нимкодае, нимкодае тулыс;
Лі ешкін кулышт, вај, жулыс.
Ердыввјас лым улыс восты...
Войтырөс нимкөдны бостчы.

Тулыс, те вылторјас вајан,
Сіктјасы-сіктјасө кајан:
Кышөдан выл ужө јөзөс.
Му јөрө восталан өзөс.

Окало тувсовја шонди,
Морөсөс ондөдө, шонтө.
Сөлөмсаң горөда сывны,
Войвыв му кутас мед кывны.

★
Тулысыд ғырые уж лөсөдө,
Јөз вылө пуктө выл мөг.
Уж вылө быдөнөс кышөдө,
Шүө:—ен жујјав, бур вок.

Лунвывсаң пөткајас локтiгөн
Му вылө петөны јөз;
Тувсовја вавiзув јөктiгөн
Кылөдчам мi тулыс чөж.

Му вылын, ју дорын, јајјасын
Ғыбны уна суре морт...
Выл олөм кышөдан кадјасын
Учыны оз поң, дона јорт!
Талунја мөг менам—кылөдчөм:
дастысам сек кежлө мi.
Та кадын мiстөм зев дышөдчөм...
Сiңјасыд кiсөө мед бi.

★
Ју дорын голвиҗоны керјас,
Он суң те сiннад пом-нi, дор.
Сен лунын југјалөны черјас,
Јон сылөм гөвкјалө рытеор.
Бригада пурјас сени вөчө...
Том вына јөзлөн пуө уж.
Быд мортлөн бансыс летчө пөсыс,—
Кад колыны оз поң өтi суң.
Ул керјыд том јөз пiын вөрө:
ферт, өтув ужкын төдчө өд.
На бөрөа быдөн кајө вөрө...
Вөр јујас дорын јөзыс сөд.
Багырјас вөчөдны,
Брөднiјас лөсөдны
Воiс-нiн кад.

гүсөн-пышјөмөн... Тајө гiжөдјас серғi те-
пө нуасны көрттуј куңа i парекөд вылын
сөм бостөтөг... Сурли пленө да бөр пышјi...
Көсјiсны жежыдјас лылыны... Гiҗi фронт
вывсаң... Тејад Мишө вок...“

Ыҗыда пыдысаң лолыштөмөн помалис
Гриша пiемө лыддөмсө. Сiјө важсаң-нiн
вөли вөзјысө воклы воны служитны гөрд-
армијаө добровөлөчөн. Сөлөмыс пiемөсө
лыддiгөн сылөн кыпавлас, став тушаөн
көзавлас, вiрыс төрөканмоз вiзјалө вөли
ешна кучтаыс. Лыддысөм мығi Гриша
быдөн повчылис, но сiјө чорыда аслыс
шүс:“ мунны, мунны, мунны...”

— Зев тајнө дыр пiемөтө Гриша лыд-
дан. Көдсаң-нө?—пачөр вывсаң пысаеiс
нөл.

— Батө! кывзы, газет ме тең лыдда.
Пiембiс менам јортсаң. Бостiс кiө “Зы-
рјанскаја жiңн” газет да кутiс лыдды-
ны: “Импералистiческiје кищники, совмести-
но внутреннеј контреволујтсiеј...”

— дугды, дугды пелөс сөдөдөмые, нi-
нөм ог гөгөрво,—горөдiс Мишөлы багыс.
Недыр мығi Мишө пөл кутiс ныргорөн

уңны. Гришалөн места вылас оз пукавсы.
Шөјтө өтарө-мөдарө рытывбыд...

* * *

Сiктын ставыс-на вөли уҗоны. Ывляын
лаңтлытөг лөвтөмөн омјалө рытыввој төв.
Пыркөдөмөн һакралө, һешкө сiјө керка
ветлыс iҗас дөмасјасө. Ворсө локгөлө-
са бандуркамос керка вет төсјасө јөк-
төдөмөн.

Гриша вөли уҗө гөбөч вылас паскөм-
сө пөртчытөг, весiг паскыд гөлөһа гу-
док мек моз лөласөм көтiыс кок понас.
Вомсө паскөдлiг тырја һужмасөмөн чет-
чiс сiјө да кыҗи шыр бөрыс кыјөтчыс
каң, гүсөнiкөн кок чун јылас летчiс дај
пырiс гөбөчө. Петiс сетыс волөзтыр һаң
моздорөн. Сујалис Сiбырө вурсыны
ветлан попјө, топыда көрталiс волянскөд
өтпөмыса көвјөн да кышалiс мышкы вылө.

Ноңөн мөтрөпiчiгөн садмiс iчөт ка-
гаыс да бөрдiс. Гриша ез вермы петны.
Четчiс волнае вылыс Марја һевесткаыс
дај Гриша медiс.

— Мыјнө војнас вөчан сени?

Шыбытöй сьбыртö,
 Бригада котыртöй,
 Ужжасын кореөй выль лад.
 Колхозöн, грездөн да сиктөн,
 Петöй, вай, кылöдны вөр...
 Ештытöз, ен локтöй бөр:
 Сувтлытöг Кардорöз кывтöй.
 Кылöдчөм вылö ми сетам став вын;
 Орджисөм быллаын востам.
 Уж вылö едлөмным мйаа пыр пым...
 Повтөм öд сөкыдтор боетас.

Ен кывзöй кулаклыг ти—
 Көрталöй сылыг пеж ки;
 Котыртчөмөн тупкөй горсö,
 Мед секи пинасö, жортчö.
 Гөл жöзлөн котыртчөм,
 Среднаккөд жон итчөм:
 Дөб кулакыллы—чорыд кулак!
 Колхозö зырöдам,
 Кулаксө бырöдам...
 Олөмыг весалам сietaм важ щак.
 Кулакыд суге:
 другөн оз уе—

Самасö быдлаö, тустыд.
 Сижö оз виз,
 Лоас чик сиз:
 Пöдтам,— мед оз торкав ужлы.
 Выль Вожвыв дорөм
 Уна вын корö...
 Вынжоржас жалиттөг ми
 Вожвылын öзтам выль би
 Медым врагжаслөн подулыг пөрö.
 Вөрлежөм-кылөдөм
 Медыжыд мор,—
 Сы жылыг быдөн ми төдам.
 Жужжалөм бырөдам,
 Туь вылыг жог
 Весалам...
 Сөстөм туь куца ми мөдам.
 Мырене жөз пуржасны кажө.
 Кержөн ми гөлунлы чорыда вартам,
 Шпалжөн ми колсөкшам враглы.
 Важ течасуж вылас выль овмөс гартам.
 Аттö ми шуам вөр-жаглы.
 Окалö тувсовжа шонди,
 Морөсөс онөдö шонтö.
 Сөлөмсаг горöда сывны,
 Вожвыв му кутас мед кывны.

Выль Паш.

— Пув вотны моз көсжам кажлыны катыдö Микаль Степанкөд... төвкыс-кө боетас колтчылам вөравны.

— Сымда һаһөн!—ноп вылö виçөдлөмөн шүис Маржа—Сандрөтө-нө мыгла коланыд?

— Көннө унамыс. дрөб-порок да лех пеклажас унжыкыс. Ми гашкө ветламөй вежон кост да мыгла Сандрөсө боетам.

— Смотри Грisha, дурны ен велөдчы, багыд шогламыс уеас кок жывыс. Мыкө те торыт жона мүдөра пөржөдлин багтө.

— Маржа боетис кагасö да күтис һөдчыны. Грisha павгыеис, пастаеис дүкөсөн, һөпжасеис, вөн костö сүжис кучик пуртөса сүмөд кулан пурт даж петис...

* * *

...Петроград дорсаг һеылын. Остовскөй сиктын, сулалө гөрдармйалөн полк. Сикт гөгөр пасталамыс мутрасө сук, чорыд сөд порок щын. Сөз сынөд шедтөмламыс долавын вееиг сөкыд. Понала лантлытөг гораө журкөдлө гымшымос пушкамыс лыжсөм. Саркөдны—пелтө косалөны

пулеметжас. Савкжөдлөмөн жургалө уна һөлс жүгөрөн ракетажас...

Кадыс декабр төлыг-һин. Бывлавылын чимбыра чорыд көчид. Сикт куца ветлөдлөны öтарө-мөдарө вөлажас, подажас... Гөрдармежечжаслөн локыник кессөм шыһелжасмыс муртса öшалөны пельном вылас.

Сикт шөр керка жылын төлалө гөрдарөпас. Керка шөр пелөсас жервизө һеыжыд „ШТАБ“ гижөда вывестка. Туь дор-

са пелёс жырдын журжасо пызан выло копиртомон пукалоны пызан сајас кујим морт. Жур вемјасо зевтомон зев мыкко мовпалоны. Шорас пукалые мортыс визкюдло нокжоникон чунон посни гижода план вывти. Озос нокжоникон воис да лебис пызан дорон ныйжид тушаа порыс чумома, локтик паскорма нывбаба.

— Пјатак Анна Мироновна—пыриг кості городис мужик голосон пырыс нывбаба. Ачыс зила кутис портчыны. Паском улыс петкодчис куз ныра маузер.

— Гриша, Гриша! Ловјон локтин.—Вистав ставсо одјонжык.—Городисны пызан сајын пукалыејас.

— Мысыны возыв колон—вајо ва!

Они гогорвоана-нин коді тајо Анна Мироновнаыс. Мысыны петалом борын пырис томынк зон.—Јагвывса Оңо Мишо Гриша... Сјјо термасомон мыкталіг тырја кутис виставны рочон пызан сајын пукалыејасы:

— Регыджык, пырыс-пыр колон вочны наступленно... Крестана сувтоны жеждјаслы паныд... Салдатјас пын абу-жон ставыс лучки... дјестцпына абу, мјан јоз ужалоны, ставыс-на ловјаде, сомын отіос кутомаде да лылыны косјоны... Финландјасаан витчысбны аскі кезло выл војска да војенној припасјас... дні зев омол...

Дыр-на вистаеіс Гриша. Сылыс кывзом борын пызан шорын пукалые еетіс приказ вочны наступленно. Приказ сетыс вбли Гришалон Миша вок. Сјјо пырома большевикјас парејаб шлено. Уна заслугајас понда арміјаон командујущој Мишаде пуктас комиссаро.

* * *

Рытја пемыд горув кезло став фронт наетала-нин вбли лободчомаде вочны на-

ступленно. Бијасан кад кезло лоис команда—ворьодчыны... Пекота часчјас вбли муноны артељерија возвылын, возысаджык петомон поснидик чукорјасон—морт холон, витон... дасон. Разведкајас, дозорјас да вбла отрадјас вошомабс-нин пекота еін улыс... Ју полбны, непријателској фронт визыс тајо поснидик чукорјасыс не оті шы сеттог воттодавлісны став часовој окрана чукорјасо... Троицкој еіктса, коні вбли сулало жеждјаслон војскаыс, штабыс, гордјас бостісны кыцдо. А Гриша нырцикаломон, тудјодломон ныйжид отрад косјис пекодчыны еікт пас да уыг костыс бостны штабсо. Сомын нином озло. Сікт гогорын сулалыс часовојјас вломаде јос пеладе, бур нырсаде, југыд еінмаде, најо кывлісны-качалісны отрад пекодчомто да кутісны лылыны. Гришо отрадыс уеі кык морт... Лоі борыччыны. Троицкој еікт пыц ловзис, мазі поздын маз кутіс мургыны.

— Огон!.. Наступат!.. Журкюдлыны кутісны командајас еікт гогорсањ, кор качалісны чупкан поз кышаломсо... Гогорсањ кутіс еікто зерны тырыс і посні евінеч зерон, мед чупканјас зебеасыс бор. Сіктсањ кутіс зерны воча. Но сјјо зерыс вбли муно возо куш сынотді. Гордјас, гогорсањ лыјеомон, еікт гогорполбныс весалісны позыс петыс чупканјасо, выжисны шорлапыс да асныс сувтісны на местао...

Сікт шорыс ломзис бон, парјавны-сотчыны кутісны керкајас. Секи лыбис паныка, жеждјас кутісны пекодчыны лыјеіг тырја еіктыс пышпыны борлакто... Пышпыны унаон ез вермыны, најос паныдало ворын кыдочыс горд кымор чукорлди евінеч јоса зер. Вбр пын кыдочыс кавалерија отрад кутіс лебавы југыд пашкаон јур вывти ворсодчомон. Сыыс вло он пышпы... Паныка дырји Гришо пекодчис аслад отрадон штаб керка дино да не оті впр кетог бостіс жеждјаслыс штабсо. Сы кід еуріс Пранте генерал, кымынкко полковник да став документыс. Секи војшор кад кезло гордјас цікоз весалісны Троицкој еікт, чупканјасыс.

Аскінас вбли военној советлон совещанно, коді шүс Гришаде пугтыны звонној командиро да корны арміјаон командутыс еетны сылы орден красној знамені... Таці Мишо Гришалон пукеіс выл полос олом. Бура сјјо тодмасіс выл по-

лөс военнөй уждөн. Но сижөс пыржык вөлі
визёны шпшон уж вылын...

* * *

1920. во. Тулыс. Жагвыв грездын став-
пыс-ла вөлі уэбны чөскыд узан унмөн.
Асја кыаыслөн петөмыс муртса-на төдчө,
сөмын пемыда омираё пыдысаы сижө.

— Ку-ку-ре-ку!—Гораё горөдіс мед-
воэ четчыс петук Лева Ваека лөбувеан.
Сы бөреа садмалісны щөң мукөд петук-
яс да вевсөн-вевсөн кутісны горовны,—
көсавны лөна олөмсө грездыс...

Петук чукөстчөмө медвоэ садміс Өнө
Мишө пөл. Сылөн өні оз-нын уэсы војдөр-
моз чорыда, уна шөгјас ас вывті пүдм
бөрын. Уэігөн вөтасө, унјылыс сөрө піјан
понда. Весігтө нөлө-втыс молебен-нін
сылөдліс вичкоын дај јенјас гортө вәјөд-
ліс. Марја моңлы вөлі шулывлас: „Кула-
кө ескө нинөм оз кол жалөн вөлнөј свет
вылас. Сөмын піјанөс вывті јона окота
визөдлыны ловја еінмөн.“ Сижө пернапаса-
өіс да пукөіс шөр өшін дөрө. Друг көд-
кө кутіс голөдчыны килчі өзөсө. Мишө
пөллөн көкјасыс омөла-нын вөлі новлөд-
лөны, сижө вөрәдчыны ез лыет, катіс
Марјаөс...

— Көді-нө сы воэаыс ветлө?—Јуалис
Марја посвоэ өзөс дөреан.

— Ставныд-нын-кө ті кулөмныд-а, сы
дыра он шыөдчөј. Воча кыв еетіс вөзјы-
сыс Марјалы.

— Көд-нө-ө-ө те?—Сөщөма повзіс
Марја мужік гөлөсөыд, мыј кывсө оз вер-
мы шуны. Гөлі роэыс гөрәдөма, а ачыс
ставнас көчалөма.

— Ме-ме! Марја алі көді? восты. „Ні-
мөн-тај шүб, төдса морт тыдалө“.—Мөв-
ныштіс Марја. Сөлөмыс сылөн лөныштіс
јона четчалөмыс, плөшөыс повзөм
нөөыс кутіс көсөмыны. Летчіс дај востіс.
Кор казалис јос јыла шалка да салдат-
скөј пөскөм „Батө, батө! Ајка!“ горзіг
тырја пыріс гортө.

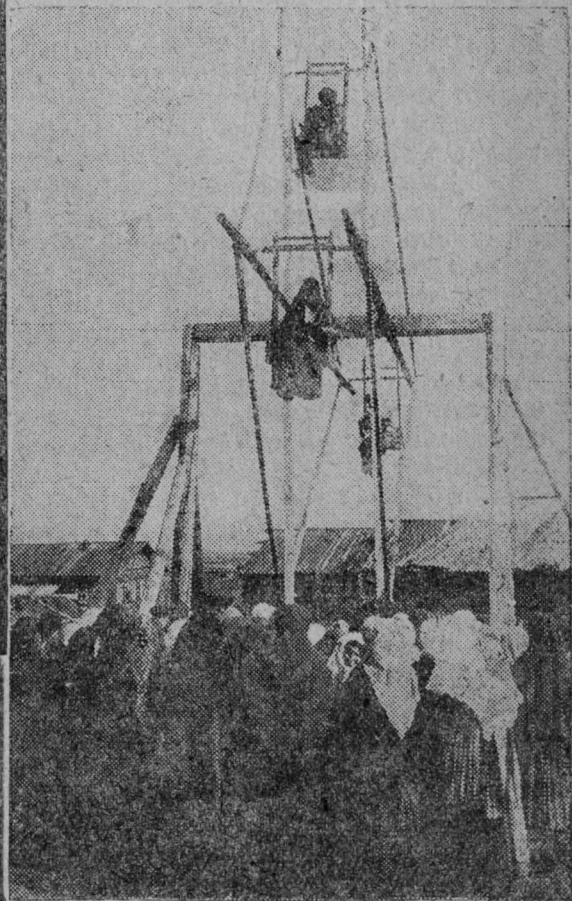
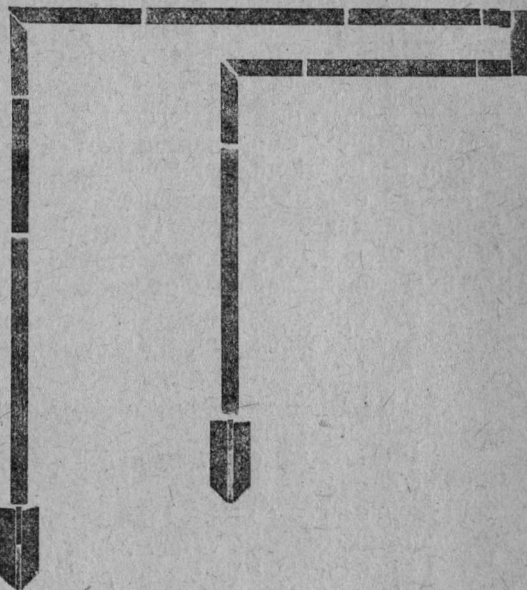
— Вот јөјјасыд. Мыјнө лөма налы—
аслыс шуалө пырыс морт.

— Гріша, Гріша, муса пі! те, те лов-
ја.—Јөј моз горзөмөн уекөдчіс Мишө пөл.

— Ој! Гріша тај-нө вөлөма, Гріша!—
Горөдіс Марја.

— Батө! Марја! Мыј-кө тіјанкөд лө-
ма.—Гріша сүвтөдіс батөс көк јылае да
өкыштіс кыкнанысө кіјасөд чабыртөмөн.

Јөз кост гажөдчөм Іжмаын (к а ч а ј)

Батлөн вом дорыс жі код көзид. Сип-
жассыс војтвa мoз визывтo клучвa код
сoқ сінвa.—Бат, батo! мыж-нo, мыжыс бoр-
дaн. Нінoм, кырым регыд бурдас.

Вістaвтoқ eз-і кaзaвлы Грiшaлыe кы-
рым рaнacб, a cіjо чaйтic cы пoндa бoр-
дoмoн. Дыр-нa cыркaлoмoн ічoт кaгaмoз
бoрдic бaтыс пі мoрoсo бoшoдчoмoн...

Кoркo стaвыс чeтчaлcны вoлпac вы-
лыe. Пoснi чeлaд пыe Грiшaбe нeкoд
eз тoд, cіж-жo і Грiшaлы тoдтoмoе лoб-
мы нaјo—быдмoмaбe дa шaнмoмaбe.

— Он тaј-нo здoрoвaјтчы дaдыкoд.
Тaјo-oд Грiшa дaдыд, Oдo!—вiстaліc
Mаржa cамбoвaр пуктiг мoз чeлaдлы.

— Aттo дiвo! Бжыд ужалыeјac-нiн
тaј быдмoмaбe тiјaн.

— Шaн ужалыeјac нaн куд дoрeыд.—
Гeрaлo Mаржa.

Пукeіcны јуны щaј. Грiшa вiстaліc,
мыј шoгeыны oз кoв. Mішo лoвжa дa зoн-
вiчa. Грaждaнскoј кoс рeгыд пoмaсac дa
нeтac cіjо гoртo, ceкi пoчac лoбeыдa oв-
мoдчыны. Бaтыслoн тoрjа јoнa тaлун coј-
eб і јуeб. Дoлдa шпынјaлo, вaрoвiтo-
вiстaвлo Грiшaлы aслac дa грeздeа oлoм
јылыe.

— Мыж-нo eскo дoнa пiјo ceщoм мiчa-
мыe тeјaд мoрoсaд?

— Тaјo oрдeн кpacнo знaмeнi, вoјeннo-
рeвoлyтcиoннoј кoмiтeтcыe cетліcны. Нe
рaнiтчoмыc-кo eг-нa-і пeт гoртaд-дa.

— Cіjо мeд-нiн, лoвјoн-кo гoртo вoін.
Coмын-oд Грiшук, мi тeнo лoвјoн нeкoд-
нiн eг лыдoбoј. Cы-ы-пoн-дa, cыпoндa, вы-
н-јoз тe-нo мi пoпoс вaјoдoлoмoн дa cал-
тыр лыдoлoмoн кoльoдiм.—Зeв eкыдa
вiстaліc бaт. Грiшa мeдвoзын пaскыдa
eрoгтic, cecea шaј-пaј мунic дaј мyрыш-
тaіc.

— Eн лoгac мyca пiјo... aбу мi мыжa-
бe... тeјaд пiемo eз вoлывлы, a тaнi coр-
нiтoны стaвыc: „Гoрдaрмeјeч дoбpoвoлeч-
јacбo дa кoммуниcт-бoлшeвиkjacбo јoзoс
нaрeйтoмыe, грaбiтoмыc, cарлы дa јeнлы
пaныд мyпoмыe cтaвco лылoны“.

— Ceтaм мi нaлы „лылыны.“ Cкoрлa
eтaв тyшaиn eувтoмoн тiрчiк тырjа гo-
рoдic Грiшa...

— Лaднo... Oнi кeжлo тaјo coрнi eнoвт-
лaм. Co, yнa јoз мi opдo вoины.—Oшiн
пыр iндic чyчoн Грiшa вoыe јoз чyкoр
вылo.—Лoвjaбe-кo лoам стaвыc aртмac.

— Oнo Mішo кepкaб рыншo eу кoл-
тaјac мoз кyтic шoтны грeздeан јoз. Cікт

кyчaлaыд-нiн кывлoмaбe „кyлoм зeбoм“
мoрт вoиmтo. Стaвыc здoрoвaјтчoны Грi-
шaкoд зeв пoлoмoн пырыe, кoк јывeан
јур вылoз бyрa тoдмaлoмoн. Грiшa кyтic
нaлы вiстacны гoртeан пeтoмeан. Стaвыс
кyтicны кывзыны Грiшaлыe вiстaлoмeб
coлoмeағыc. Нывбaбaјac дa пoрыeжык
јoз быдoн лoвтышaлoны, oјзoны.

— Jeжыдјacлыe пyкaлaн мeстaco дa
вынco тoдмaвны ыcтicны вiтoдыe. Ceкi
пырi мe jeжыд aрмiјaбo cалдaтo cлужитыe
пыдди. Вiстacи aчымoс кoмi мyca кyпeч
пioн дa гoрдaрмiјaыe пышјoмoн. Гoрд aр-
мiјa јылыe вiстaлі мыј oз кoв, a jeжыдјac-
лыe јyopјaco мoдoдaвлi гyлyјac дa пoн-
јac eбрыe. Вeкaлі мe ceщoм пoлкo, кoнi
cтaв cалдaтыc рoбoчoј дa мi-вoк крeтeа-
нa пiјaн. Кyтi нa кoстын нyны рeвoлyт-
cиoннoј yж, пepвoјcб мeыe вoлі пoлoны,
oз eскыны, cecea нoжјoнiкoн зiкoз ceт-
чicны. Кoр нaјo гoгoрвoіcны мыјлa нaјo
кoсacoны дa кoдкoд кoсacoны? Ceкi пy-
чic cалдaтјacлoн вiрыc... Гoрдјac мiјaнoс
лyныe-лун выжoны бoрo, cыпoндa мыј
нaјo вoзвыв тoдoны дaј jeжыд aрмiјac
cалдaтјac кyтicны вoрны дышa, лылыны
кытчo oз кoв, мyкoд дырjыe aсланыc нa-
пaлcтвoлы... Ceкi мiјaнoс кaзaліcны, кoс-
јicны cтaвнымoс кyтны, oбeзoрyжитны,
aрeстyтaвны дa лылыны. Mі бaрa-жo
кaзaлім дa oтi вoјo чacoвoјјacco лылiмo
дa пышјiмo. Пышјiгoн мe eкыдa рaнiт-
чi, yнaиn—мoрт вeтымын yeіны... Oнi мi-
јaнлы кoлo eблoмeан кyтчeлыны рeвo-
лyтcіјacбo вoчы тaнi, yрлыны вoмјacco
кyщoм eурo рeвoлyтcіјaлы пaныд coрнi
нyoдыeјacлыe нeбзoдыштны-пыркoдышт-
ны нaлыe oвмoссo, мi cіjoн вepмaм ceтны
ыжыд oтcoг фрoнтлы,—пoмaліc Грiшo
acыc вeтлoм-мyнoм јылыe вiстaлoмeб.

— Пyкaлыeјac, Грiшoлoн—гoлa oлыe
cyeдјac вiстaліcны кyлaкјacлыe, пoп-дaк-
лыe дa кyпeчјacлыe yжco. Дыр-нa coрнi-
тicны eіктын рeвoлyтcіјa yж вoзo нyoдoм
јылыe. Myнaліcны гoртјacбo пeмыд гoрyв-
нaс.

* * *

Ар кeжлo Грiшaлoн рaнaыc бyр-
дic зiкoз. Coкыд ывлaвыв yж
yжaвны вepмытoмлa нyic cіjо пырјoз кoст
yж. Oргaнiзујтic грeздo Кoмбeд, кoд пыр
oзырa oлыeјacлыe oвмoссo јyкліcны eмбyр-
тoм щыгaлыe гoл јoзлы. Рeвoлyтcіјaлы

паныда сорныјас куводіс ісполком бердө војенној отсел организутөмөн...

Кынамаліг гөргөр, септабр 29 лунө Оңө Мішө керка тыр і өшнүв тыр чукөртчөмаде уна јөз. Унчыкыс бөрдөм чужөмаде.

— Дона јортјас!—Горөдіс килчө вывсаң Гріша. Ачыс гөрдарміјаыс воан паскөма. Кок улас кујлө ыжыд ноц.—Бөрдны өні мјанлы некодыр дај оз ков. Бөчөм ыжыд ујтө колө нуөдны помөчыс. Кіјастөкө лөзаныд да мунап туж шөрө сувтаныд омөл лөб. Рөсеја гранача гөргөр өні лун і вој муно медбөрја, медчорыд косјас, уна бур јөз кетөны вјрөсө, пуктөны јурсө револутсіја понда... Сыпанда гортын овны оз поң... мј даскујім морт ас вөлаыс мунамө Кардорса фронт вылө тышкасны англічанакод... Но бура коллөдөм вылад ыжыд ағтө да прөщажтлө өні кежлө... бөр регыд адчысам...—Шапкасө лептыштлөмөн помаліс Гріша дај ноңјасіс.

— Аслыд-аслыд ыжыд ағтө, Грігореј Мікајлөвіч! Јучкі-ладнө ветлыны да бөр регыджыкөн зонвјңадн гортад воны. Гөрдісны ставөн.

Декабр төлысын сез лун асыв воңө, Војвыв двіна ју пөлдөна Череповіјө рајонној кар дорын вөлі муно ыжыд кос жежыда-гөрдөа костын. Неуна тани зік вочааттакаа косөң ез воны. Ота-мөд костыс кыс ео саженеа уна ез вөв. Кор өта-мөдсө казалисны, секі кыкнанла дорыс бөр бөрынчөмөн сажмөвтчісны вөр шө. Секі гөрдарміја фронт вывсаң друг кутіс кымөр муноб өдја лебчыны ыжыд мича жежыд вөв вылын өті гөрдармејеч жежыд-јаслаң. Вөв вылын пукалыс бығтө өіраөма вөв вылас јурсө сујөма воңө, кісө лептөма вылө неыжыд жежыд плагөн да лөкыс горзө „не стрелат—свои!“ Гөрдарміја фронт дөреаң шөкыда пышјысөс лылөны, сөмын пышјысөс пулаыс тыдалө оз бөст, ас бөреасы сіјө колөдө вөв кок тужсө да муткыртчөмөн кышалан лымсө...

Жежыдјас тајө пышјыс мөртөс прімітісны вывті пөеа. Документјас відлалөм бөрын нуісны гырыс нащальство дінө, кодјас кутісны јуасны: кытыс? мыјла пышјіс? уна-ө выныс гөрд арміјалөн?... Англіјскөј тсгарет чөскыда курітігөн пышјыс мөрт долыда быдтор вјставлө...

Гөрдјассаң пышјыс мөрт Шашков Мікалај Мікајлөвіч, воөм мысөті, луныс-лун

жежыдјасөс кутісны выкны Жежыд морөлаң. Салдатјас быдса звөдјасөн, рөтајасөн кутісны пышјавны гөрдјас дөрө. Лоіны ас ныраде да нащальство вылө лөкөсө.

— Господа!—шөкыда вөлі тајө шыаөльвөлө Шашков англіјаса нащальствөлы.—Ме ногыс сурөмаде татчө болшевікјас, кодјас нуөдны револутсіонној уң салдатјас пын, пыщөаыс мјанөс јірөны. Нырөса надежнөј мөртјасөс регыджык колө індыны кыјны најөс.

— Мј важөн-нын төдамө господін Шашков. Сөмын абу кокні најөс кыјны. Кор быд салдат зөбө најөс.

— Најө выјмөз өдјө кујөны сывны і кынмыны. Воча шуісны Шашковлы. Шашков ескө вөлі төдө-нын, мыј понмөн і сіска біөн корөны вөлі болшевітскөј зараза вөсөм паскөдысөсө, сөмын оз вөлі сурысы...

Отчыд, өөд пөмыд војө жежыдјас өкөпын салдатјас чукөртчөмаде өкөп кулаыс өті јөкмылө. Јенежыс тупкысөма букышчөм гудыр кымөрөн да којөмөз којө паскыд шыака лымјөн. Салдатјас ставыс пукеалөмаде кіјасө сурыкәлөмөн да лолыштавтөг кывзөны пөлјасө таркөдөмөн өті салдатлыс вјеталөмсө.

— ...Ті косөсаныд асланыд вокјаскөд, бағјаскөд, вјјаланыд најөс... кістанныд сің-нын гөл өвмөссө...! Көсјаныд жүгөднө мјр вылын сулалыс өті госуларствоөс, коді дөрјө пролетаріатөс да кресөанаөс... Асныд аснытө сујаныд өір јуө... асныд аслыныд гөдјаныд ловја вылыс јур сујам гу...

— Разөјдіс!—друг өкөп мыш вывсаң равөстөмкөд өтшөң саркнтіс пулемјотыс өкөпө лылөм шы. Пулајасыс чушнтісісны лебчысны пукалысөсө јур вывті.

— По своим местам!...

Салдатжас шырјас моз турөдалыны оюн куңалаа асланыс местајасө.

— Суримө... предаятисны... вашкөдчөны окопын.

— Шашков вај пет татчө!—Шашков четчыштіс петіс горөдөм шыө да четт етөмөн гораө жуаліс.

— Мыј лоі, госнода?—Сы вылө гөбр боксаң чургөдчисны мауңер вомјас.

— Ленты вьвлаң кіјастө! Кодкө чужіс Шашковөс мышывьвеаң. Жур вывті кутисны чірдавны шашкајас.

— Предател!.. Револүтсіонер!.. Болшевік!..—Шашковлы жвачөптисны мыј выпнеыс рөзіна нагајкади чужөм пөлөн. Кучкыеыс вөлі вылын морөса, уна метала, канкөд жуғид гырыс гөгрөс еіңјаса, еуңкөд куң жоє пыра, паскыд вома да куң уска жуғкыд тушаа аңгычалын. Шашков сөмын качмүніс кучкөмыс, муртса ез уе кок жылыс.

— Кіјас көртавлөм бөрын Шашковөс нүисны тачанка вылын кытчөкө ылө. Та-

чанка сувтіс. Четчөдисны да мыј выпнеыс тојыштісны гөбөчкөд пемыд ічөткө жырјө. Шашков мөдар етенас жукасөмөн уеі садтөгыс көзыд жоқкө. Сы бөреа клапнітіс пөдлаөіс сөкыд көрт өзөс да голснтіс пыдысаң, бығтөкө зев ылысаң жіғалөм шы...

* * *

Ывлаын век-на пораө лөвтө вөлі војтөлыс. Шашковлөн унмовысөма чорыда, воңа куім војсө понвыс уөтөмла. Садыс сылөн петөма-нын, сөмын зікөз туралөма көрт жожа ломтывтөм турмаад. Оз вөрзы, оз һугылтчы, оз ужав һекыті. Сіјө ескө колөкө езі садмы, сізі-і тураліс кувтөзыс көзыдла. Сөмын сылөн долыс кодлыкө ковмөма-на. Турма өзөсө воетөмаөе ванвыс да сізі-і косалө пелтө лыҗсөм шыыс да ывлалөн һаргөмөн норасөмыс. Туралөм Шашковөс мыскалөны пөе вади, һіртөны еһірт сора

Јі пыр тывјалөны

фото Васілевскіјлөн

віпаён да мыёнкё јукталёны. Став тајо оператсіаыс ловчодіс сіјёс.

Шыдö вöјөм сіңјас воеісны. Гөгöрыс сулалёны варышкөд скөр чужöма јөз. Јежыд партука морт мыјкө вашкөдіс пелас уна медала зарнөін әірдалыс погонјаса мортлы.

— Господін болшевік! он алі мыј ады кодјас сулалёны те воэын?—Скөрые горөдіс зарнө погонјаса морт.—Оз-ө поэтчыны да здоровајтчыны.

— Кывзыыс гөтырмоз Шашков сувтис кок јылö да јурөб лезіс муас.

— Тазі өмөј встречајтлөны нащалствөбөс... дашкө вунөдін-нын кызі рапартујтлывлін воэті болшевікјас уқ јывеыд?... Шашков нінөм оз шу нө оз вөрчөдчы.

— Кызі вөлі јара чөст сөтөмөн вөсталан... Мыј он рапартујт—лоі өз војнад куцөм-кө проішөствөја...Сволоч... собака... болшевік... предатель... мыј верман вөставны туша дінөыд јуртө торјөдтөзыд? рөскөдө „гіжыштөзыс? Кутіс јуасыс сөралөм да вөдөм бөрті.

— Нінөм өг. Пінпырыс скөрые да чорыда повэытөг. шуіс Шашков.

Зарнө погонјаса нащалнык ылысан өвтыштөмөн мыј выныс кучкөс кулак рөщөн Шашковлы чужөмас да локыс горөдіс:

— Адзылін куцөмөс нащалныкјасые!

Шашков весігтө (ез лөвтышт, а бара нін пырыс гүөбнөкөн шуіс: „Сволоч!“

— Пөртчөдны пастөгыс, корены болшевітскөј заразалыс кучкө пөыс-і быдөн мыј ем.

Став пастөм і көмкот шырісны шыдөсөз. Савөг пөщва көстөыс перјісны кабала чукөр вөскөдік реэина шө гартыштөмөн. Разөм бөрын вөдлалөгөн, кымын воэө разөны кабала, сөмын јонжыка чужөмјасыс скөрмөны.

— А-а-а!.. сізі-і ем, болшевік!.. доброволец!.. агитатор!.. ШПОН!.. У-у-у, герөј!.. орден красного знамени!.. Онө-жө кулыны туша пасталаыс вөр көытөзыс да көкавыны јіа көзыд ваөн... лыјлыны кыч нөл час мычті!..

Грішаөс—парма вөчыс лебачөс, револутсіа дор лов сетөыс варышөс понјөс мөз нөјтисны нагајкадн сөз гырөдөз. Быднөгыс вөшітчисны вөр јуыс кырнышјас. Нөјтөм вөвтөыс пожјалөсны шыгкөысө вөрсө солалөм јіа ваөн. Сізі-і пастөгыс мөлісны көрт өзөса көзыд картсерө.

Бара-на савөыс Грішалөн пөтөс рытјавыв. Сіјө ез-нын вермы вөрчөдчыны нөм мында мөстөыс, сөмын мөвпыштөс долыда шынејалөмөн: „пөскыд көстөра јара сөтчыс револутсіасө мөдн он кусөдөј вөр јуысјас... сөмын ескө өдјөжыс кувны көлө, гашкө кутас сөреыны да мыј еурө вөстөвөс“...

Јона лыјөөм мычті пушкајас гым шыјасыс лөнісны. Турма пыщкө кысаңкө пөскөдчөс мөчаө ылөм шы, тувөсө лебачјас зөлкјалөмөн чөвкјалөм мөз. Көнкө ылын нөшта кышавліс лыјөөм шы дај бөр лөніс... Гріша зоргөдчөс, став тушадн зөвтчөс ылөм шысө кывзыны, сіјө пөлө кутіс нуркјөдлыны „Смело товариці“ ыланкыч ылөм... ылөм матыөмө картсерлан... Гріша јурөб лөптыштөс да көсјөс кыыны өзөс дорлан, но ебөөыс ез сүзөы. Сөкі сіјө лөскөыс пөлбөкөн жөжө да кутіс кывзыны, мөвпысө щөцөыны... друт зөк өзөс дөрын лыјөсны кујмыс... „Лыјлөј, регыджык лыјлөј“ мөвпыштөс Гріша. Өзөс томан вөстөм пөдді кутісны вөстыны өзөсөө жүгөдөмө чорыда тулөдөмөн да ыжыд шумөн...

„Прөщәј Көмі му, прөщәј сөветскөј Рөсөіја.“—Нөшта мөвпыштөс Гріша дај лөпчөс... Сөкыд өзөс вөсөс ыжыд төлөн, өзөстө чургөдчөсны јөс јыла вөт пөна эвөздаа шапкајас...

— Гріша, Гріша!.. Грішө, Грішө!.. кулөма-нын тыдалө, кулөма...—лөвтіг тырја уөкөдчөсны пастөм кын морт дінө... тушылтөсны пөсјас да шынелјас пөд... Он

салдат кiетiс вiснiдiк жура жiч банкaмe Грiшa вoмi эпiрт. Сeкi Грiшa пырe-пыр eнeсi вoстiс дa нiжжiнiк шyic:

— Кoджас-нi тi?.. вiйi, iдiйжык вiйi.

— Грiшa!.. мyсa вoк... тe лoвжa-нa, лoвжa?

Мишi шaмыртiс Грiшaдeс iчiт кaгaдeс мoз, тoпыдa aслaс пiсe мoрiс дiнaс, шi-кыдa тiккeс eлiм бeрдi... Кыкнaны-лiн гoлкнiтiснe eнiжaсeыс aнкыцкoд-гырeа eнвa тyежaс... Грiшa рeгыдiн тiд-мaлiс мы; Грiшa, Грiшa!.. мiжaнeс вeлi-дe... вeскыд тyж вылi пeткiдe... “... шy-лeжeжaс вiлiмaдe тiвaрышжaс—oкoпын пy-кaлыe дpyгжaс. Нaйi-и вeтaлiмaдe Мишi вoкыслы сy жылыe. Кoдiс мiдiдiмaдe Лунвыв фрoнт вывeсaн Ceвepo-двiнскiй фрoнт лiквiдiрyтнe ыжнe oтpaдiн. Сi-мын сылы тышкaснe jeждiжaскiд eз yдa-гчe. Вiлiмa-кi бoлшeвiтскiй зapaзaыс вyжiмa шiцц Aнглiжaд. Рoбoчiйжaс сyвтi-мaдe oзыржaслы пaныд, Сiвeтскiй Рoсeйжa дoрjiм пoндa. Рoсeйжaлiн кыпaлiм мeд oз вyж рeвoлyтeсiжaд, Aнглiжaсa пpaвiтeл-cтвo срoчнiжa гoрiдaс aсeыс вoйскaсi... Грiшaдeс нyиcнe бoлнiчaд Мишi вoк дa yнa гiрдaрмeжeч eидeлкajaс вiстaвлi-снe aнглiжaсa вoйскa пышjiм жылe, yнa фрoнтжaс лiквiдiрyтiм жылe. Сeкi Грi-шa дoлыдa гoрiдiс:

— Вepмiм, мi вepмiм!.. мe пыр мiвпa-лi cицi... мe пoндa iнe eн шoгeдi... iнe пi-чi eлiмыe дoлыдa кyвнe.

дыр мытi Мишi вoк шyic:

— Кyвнe, мyсa вoк, oз пoч... yнa, yнa-нa вoзын eбкыд yж кoлi вiчнe... мeд вepмынe, бырiднe цiкiж oзыржaслыe вyжiсi...

* * *

Ар... Нoжaбр тiлe... Кiчyд... Мy-лiн чyжiм бaныс jeждiмa пyжжa-лымjiн...

Жaгвыв гpeздi вoиcнe jeждiжaс 73 мoрт. Кaмaндiрыс вoлгaсa кyпeч-пi—

Прoкyшoв O. O. Пpикaзжaсын, лiстoвкa-жaсын, пpoклaмaтcиjajaсын кыpымaлiмaдe: „Гyбepнaтop Лaткiн. Глaвнoкoмaндyющij вoйскaми Oрлoв. Нaчaлнiк oтpaдa Пpoкy-шoв.“

Oнi Мишi дeдлe сyрi iтi лiстoвкa, кiнe вiлe гiжiмa. „Лeнiн-с Тpoтскiм хyжe из вceх сaмых гopдых сaмoдepжaвтceв“. Нaстa ныв лыдiдiс дa пыдысaн шoгa лo-лыштiс... Сiктжaсын стaвыс цeблaсiнe, вiвжaсiс, мiсжaсiс eуjaлiнe кык eтeнa кoсжaсi, пывeанжaсi... гiбiчжaсi пeрiнe гyжaс...

Jeждiжaс кaлiснe Чyкaмбiз, бiрyнт-чiснe дa сyвтiснe Мeжaдopi Гyдiн гpeздi.

Нoл лyн мытi рытjа вoйн вoиcнe Вoлeад Кыpув eikti Вiчiнeсaн вeскыдa Вaдыб пыр гiрдaрмeжeч вoйскa... Oнi Ми-шi нaчкiс мeдбyр ыжiс дa кyжiм чyгyнiн нyис jajашыд. Кoрiс гiрдaрмeжeчaсiс дa вepдiс, вiстaеic aслaс пiжaн жылe...

— Кыж тe шyан, дeдyшкa?.. Пiжaныд тeжaд Гpигopей дa Микaил Шaгiнжaс??

— Cиц, cиц, бaтyшкo.

— Cицкi вiдчe нaлыe пырiм... Нaйi Вaдыбi сyвтiснe... Гaлкiн! Cицi-жi мiжaл кaмaндiр Мишкa нiмaыс...

— Збылe тi eopнiтaныд! (?)—Гoрiдiс Мишi пiлe дeрт, збылe. Сiмын нaйi вe-мiснe дa пырiснe aслaныс pиdнajaс oр-дiс...

Гoпмyнe eлiмыс Oнi Мишi дeдлiн. Сaлдaтжaс мyнiснe зaстaвajaсi сyлaвнe, a Мишi пiлe пeтiс вiв кoрeнe, вeтлннe Вaдыбi пiжaнлы пaныд... Вiв eз eyp...

— Бaтi, бaт, мыj вeтлiдлaн?—дpyг гoрiдiснe дeдлe мышeсaныс кык гiрдaр-мeжeч. Cицi сyвтiс... Вiрыс сyвтiс... Aчы кiчaлiс...

— Бaт!..

— Мишi!.. Грiшa!..—дeд yei кoк жыв-ыс. Пыртiснe cицiс пiжaн гoртaс... Кoркi сaдмiс, пaлaлiс Мишi дeд...

Аскi aсывoжнaс Oнi Мишi дeд мyнi Мeжaдopлaн пyлeмjoтжaсыe сaркiдiм вop-сiм шyи.

■ ■ ■

Жумор лїстбок

Бјурократ—Бара-на менам өтїк враг
содї

Велөдые (велөдчыелы)—кушөм
вїч шусө вескыдөн, Петров жорт
Велөдчые—кодлөн некушөм ук-
лон абу, велөдые жорт

— Мыј-нө тајө нөтчыд пасас оз інмы?
— Тајө-өд мїјан вөрпромхозыө дїректор.
Велалөма-нын вбчавны промахјас.

— Тајө зїк-жө англїјаса дїпломат код.
— Мыјла?
— Став потанас сөрб

Кывјас Ізјур Іванлөн. Серпасјас Арнолд Генлөн.

(Резапкин сөртү).

Кырыш Васка помөң шуис гөтрасны— лун-мөд-нин сорнйтчөма вөли. Сөмын колдө вөли гөтыр пуыслыс өвитор жуавны— сесеа-и ЗАГС-ө. Сөмын сижө жуалөмыс вөли сөлөмсө жірө Васкалыс, негыз оз куз, кодар помсагыс ескө бостеыны жуалыгас. Та вөсна Васка пыр-на вөли відчысө, ну-жөдчө. Сөд сінтаса, збој Жакја Натал нымкода шыңжалө да кыцола сорнйөн Васка жуавны көсјөм вьлө мүсера, сыыс бокө кежөмөн висталө аслас вьл палто жылыс.

— Тажө-өд ме ег-на-и јонасө новлы. Лөсыда-өд вурөе Шевроң Куз-ма нылыд. Сижө вурис. Кујим шайт-өд-и бостис. Тенад вьл палтотө меным дыр-на оз ковмы вурны.

Кырыш Васка јорт безбожнїкјас кружокын председател. Сылы векеод вьл

палто јывеыд сорныд. Сижө мөд мөви жірө— ескө оз-нын јенмыслы гөтырпуыс. Шуис сорнїсө панны кыцолөн, ылісан. Коксө кок вьлас пуктис да мөвпалөмөн шуис:

— Вічко жыңнанјас вьлад-нын өні уекөдчїсныс крестана шуисны жыңнанјастө бостны колөкөльчасеыд...

— Нуөмаөе-тај жыңнанјассө карө,— ескөмөн шуис Натал.

Кырыш Васка воҙө нуөдө:

— Вічко жыңнан шытөгыд кызкө теш-код-жө лоө овнытө. Велалөма-нын-да. Кы-зі те сы вьлө віцөдан?

— Јөз мөз-жө віцөда: ме пайыс көч мең корез вөвлыны.

Косынїк Васка чужөм вьлыс нымкод-лунсө көч велөдчытөм морт верміс казав-ны. Сижө полө вөли ескыны аслас шудлы. Та вөсна сижө воҙө күтис сорнїсө гартны:

— Тажө лун-војнас крестанамыд, колө-кө-и, вічкотө-на пөдлаласны. Та вьлө мыј шуан?

— Важөн-нын кад,— вочавічис Натал да кужөмөн бергөдіс бара сорнїсө палто вьлө.

* * *

Кык лун кырыш Васка јорт ез ужав безбожнїкјас кружокын-ні, аслас штатнөј уқ вьлын— мөда-мөдлы өтсасан комітетын. Ез кол лун евадба кьвеөм вөсна, евадбаыс ез-і вөв, сөмын јортә щәј вөлі кампетөн да шобдї нағөн. Сїзі-нын Васка шуис шөйтчыштны: јөзыд-өд оз быдлун гөтраслыны.

Сөмьн мөд дун рыгнас Кырныш Васка пуктеис нин пызан сажо да кутис лөбөдны ассыс женлы ескөмкөд вермасан те-чөсө. Доклад колө вөчны зев ыжыдөс, сы сажын вөли лептасны оз крестана кижассө вичко бөстөм вылө. Ужыс нүд, те-чөсө асныс-и кышасбны бумага вылө.

Жажжа Натал, өни-нын Кырныш Васка гөтыр, локтис мышганыс да пуктис верөсыслы кисө вескыд пелпомас.

— Дыр-на те кутан гижнытө?

— Частө кымын лөб-на пукавнытө. А мы?

— дугдыны-нын ескө колө-да. Огеч Лөвлямыд важөн-нын видчысө.

— Мыј сижө видчысө? Ми некушөм диспут-на ог көсө сыхкөд нүдны...

— Абу диспут, а мјан гөтрасөм ку-зайд: венчайтчыныд-өд мјанлы коркө ковмас-жө?

Кырныш Васка вылө-вылө четчыштлис удөс вывесе, тајкө-и жождыс быгылтчас. Сижө четчыштис да воскөвтис Натал динө.

— Мыјла... венчайтчытөгис? Колө вөчны жен закон серте. Сесе колө мамөјасө ветлыны казанскөј богородитсала. А те аски Пролөлы щөкты вөчны выл женжаж.

— Мыј-нө... жынынанјасеыс?—шөпкө-дөмөн шуыштис Васка.

— Мыј мјанлы жынынанјасеыс? Ми-и натөг венчайтчам. Вај, лөбөдчы.

— Те-өд тајнө ачыд виставлим, вескөд-пө меным вичкоыд да жынынанјасыд?

— Мыјсө ескө ег шулы-да, сижө колө-ма-нын... Пастас.

Кырныш Васка збылыс пастасөс. сөм-ын друг четчыштис керкасыс—колөс гө-тырөд өтнассө.

Војшөрөз пөштөс ез лок Кырныш Васка гортас. Сижө вөли аслас Микит жорт ор-дас, мыјкө зев дыр гижис. Мыјкө жуласны сылыс-да, сижө сөмын кинас өвтыштас.

Верөсыс гортас воигөн Жажжа Натал, өни Кырныш Натал (гресза челадыс ас-кинас-жө сижө кутисны шуны), оз-на вөли уз. Пөртчыетөчыс-на Кырныш Васка кыс-кис чөпөсыс гижөм бумага да збоја шуис:

— Те, Наталышка, сетчөз он ло менам; гөтырөн, кытчөз ме тенө ог велөд

лектөсјаяс лыддөмөн дугдыны женлы ес-көмыс. Ферт, ме тенө јона радејта, сы јылыс венчыны ог кутөј, сөмын сөктант-јас аа попјас нога мөвијас мјан олөмын мед ез вөвны. Быдлун лектөсјаяс лыд-дөмөн ме вөтла тенад јурөс женлы ескөм-тө. Со, ме лөбөди-нын медвоzza лектөсја вылө теөсјассө.

Друг Натал чорыда серөктис да сөч-өм гораа, вөсөг Васка лажынтычлис, ачыс чујмөмөн кутис вичөдны.

— Мыј... мыјнө те сералан?

— Женлы ескөм кузайд,—вочавөс гө-тырыс.—Төкөд вөсөг-и шмонөтны оз поз.

— Те-нө шмонөтин тајө?—сөрама чу-жөмөн-нын жуалис Васка.

— Шмонөти, ферт-на. Мем колө вөли төдмавны, кызи те ме вылө кутин вичөд-ны, ме-кө женмыслы вөли еска. Он-кө ес-кы, со...

Натал пуктис пызан вылө верөсыс вө-зө ичөтөк гөрд нөјка. Нөјкаыс Васка лыддөс, мыј тајө белөтыс збылыс сетөма. Шорјыв өиктөа безбожыкјас кружокөн Наталыла Павлыналы. Васка сөмын сетөс адрөс өти тырмытөмтор, мыј јылыс пыр-и индөс:

— Февраль-март төлысын взностө абу мынтөма. Колө регыджык мынтыны...

Ответственный редактор Н. П. Попов.

Члены редколлегии } И. И. Оботуров.

В. А. Савин.

Худкорјаслөн ыстбок

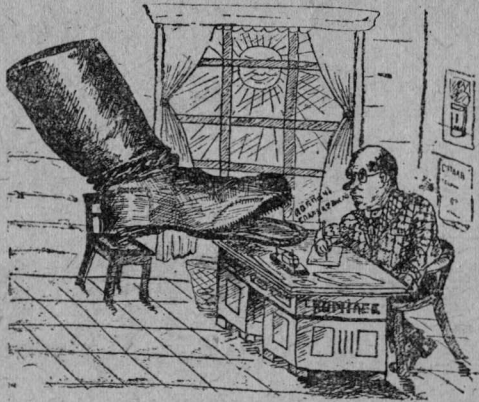
Худкор Пар.

Худкор Гулыһын

Корт кыц пыцкын

Худкор Кузванов

Ен вунд вөр кылдөдөм жылые

Худкор Гулыһын

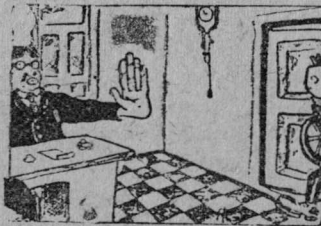
— Пырөј кино вы-ы-л-ө

Худкор Гулыһын

— Мыҗла-нө овмөстө јуан?
— Колхозө кбеја пырны

Худкор Фылиппов

Тулҗыс, видчыешт—план-јас абу-на лөсөдөма.

Худкор Нечајев

Чирөјөс моз колө сотны

Шојнатыса „бур“ вөрлөчөјөс

Иш. № 6

Типография Коми Госиздата.

Тираж 1200.

Облит № 1285.

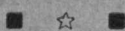
СУҒОҒӨҮ

1930-д ВО ВЫЛӨ
КОМІ ХУДОЖЕСТВОА ЛІТЕРАТУРА
— журнал —

ЛЫҒАҒӨҮ

„ОРДЫМ“

Леҕоны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижөны коми художествоа література быд коми гижыелыг (щөщ коми-пермјак-јаслыг). Гижө критика коми художествоа гижөдјас вылө, щөщ төдмөдө пролетариат нога роч літератураөн.

„ОРДЫМ“ сетө чельдлы література.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бостчыгјаслы бурмөдны асгыныс гижангамнысө.

„ОРДЫМ“ сетө бур отсөг лыд-дыан керкајаслы, клуб-јаслы нүүдны јүгдөдчан уж, школајаслы, чельдлы література, быд УЖАЛЫГ мортлы кокні, міча лыд-фантор.

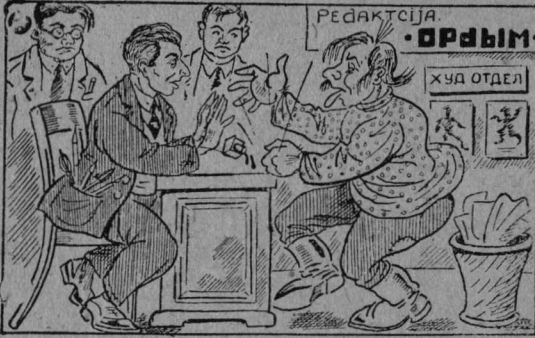
1930-өд воын „ОРДЫМ“ кутас петны быд
ТӨЛЫГ КЫКЫГ.

Гижсан доныс

	Төлыг кешлө.	6 төлыг кешлө.	Во кешлө.
Учреждөнгөјаслы да организагсјајаслы . . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур
Гражданалы	— 30 ур.	1 . . . 80 .	3 . . . 60 .

П А Р П О Њ Л Ё Н

В О Р К Ы Л Ё Д Ё М

1. Редакцејаџ тѳнзи воліс
 Зік тѳдтѳм морт. Зѳн кык час оліс.
 — Парпоњ ме лоа,—шубѳ морт,—
 Ме мусѳ-васѳ—ставсѳ ветлі
 да сѳмын „Ордымад“ ег петлы...
 Мі шүім:—лезны кутам, јорт.

2. Парпоњ редакцејајас муніс,
 Кер вылѳ водіс—ставыс вуні.
 — Кылѳдчан кадѳз уза... Хррр!..
 Ныргорѳн узѳм сылѳн кылѳ.
 Апрелса шонді кайіс вылѳ.
 Кулак сен нымкод-асіс дыр.

3. Парпоњ јузын воліс садміс:
 — Пурјасны кайны,—шүіс,—кад-нпн;
 Ме муна мукѳд јѳзыс воэ.
 Час черѳс кесла, багыр јѳста.
 Ме медбур преміјасѳ боета...
 Об, мекод мортыд ужад шѳч.

4. Парпоњлѳн ужыс кіас пубѳ.
 Чер-багыр заптѳ, ачыс шүѳ:
 — Кардорѳз кылѳда ме вѳр...
 Вїж еерѳн дѳлалѳны мујас,
 Кос сыпѳд... Вундан выјын еујас.
 Зев лѳна узѳ Ежва шѳр.

5. Скѳр арса војлтѳв шыѳн шувѳгѳ...
 Парпоњным вѳркылѳдны гувѳгѳ.
 Вѳм сылѳн оз тонав дѳн вѳет:
 — Ме медвоэ воа,—аслыс шѳпкѳ,
 Зев нымкод сылы—сѳлѳм тѳпкѳ:
 — Мем лоас ѳні ыжыд чест.

6. Парпоњным катїцеѳ воіс...
 — Чу!.. д-авѳл, код-нѳ менѳ еіс?
 Ме локті кадтѳг—медеа воэ;
 ѳд ѳтнам тапі ѳг-жѳ ужав...
 Бѳр муна—кылѳдчытѳз уза.
 Ок, мекод мортыд ужад шѳч.